

Luottamus lastensuojelussa

Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen

Tiina Muukkonen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityön
erikoistumiskoulutukseen
kuuluva lisensiaatintutkimus
Lapsi- ja nuorisososiaalityön
erikoisala
Marraskuu 2015

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen		Laitos/Institution– Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä/Författare – Author Tiina Muukkonen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Luottamus monitoimijaisessa lastensuojelussa – Yhteistyön rakentuminen			
Oppiaine /Läroämne – Subject sosiaalityö			
Työn laji/Arbetets art – Level lisensiaatintutkimus		Aika/Datum – Month and year marraskuu 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 41
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
Lastensuojelutyötä tehdään perheenjäsenten, lastensuojelun, lasten ja aikuisten peruspalvelujen ja usein myös erityispalvelujen työntekijöiden ja muiden lapsen verkostossa olevien läheisten kesken. Yhteistyön tekemiseen on sekä velvoitteita että tarvetta, mutta silti tutkimustietoa monen toimijan yhteistyöstä lastensuojelussa on vähän. Yhteistyön kehittynein muoto on integroitunutta yhteistoimintaa, jonka keskeinen tekijä on luottamus. Sitoutuminen lisää luottamusta ja suhteessa koetut riskit vähentävät luottamusta. Selvitän tutkimuksessa monitoimijaisen yhteistyön rakentumista sekä edellytyksiä lastensuojelun avoimuudessa. Tutkimuksen lähestymistapa on käytäntötutkimuksellinen. Tutkimusaineisto muodostui asiakastyönä ja tutkimuksena toimineista neljästätoista tutkimuskeskustelusta. Niissä asiakasperhe, lastensuojelu ja kumppaneista joku, päivähoido, koulu tai päihdepalvelu, keskustelivat perheen ja toistensa kanssa tehdystä yhteistyöstä reflektoiden ja hahmottaen tulevaa yhteistyötä. Analyysi oli kaksivaiheinen, joista ensimmäinen oli laadullinen sisällönerittely ja toinen teoriaohjaava analyysi. Tutkimustuloksena löytyi viisi monitoimijaista yhteistyötä rakentavaa ulottuvuutta, joissa luottamuksen on mahdollista syntyä. Yhteistyön ulottuvuuksia ovat kokemus muutoksen ja avun tarpeesta, yhteisen tiedon tuottaminen, tavoitteet ja keinojen löytäminen, vuorovaikutuksen tapojen hyväksyminen sekä yhteistyöstä hyötyminen. Monitoimijaisen yhteistyön luottamus syntyy pääsääntöisesti kahdenvälisissä suhteissa ja monitoimijaisen yhteistyön kokonaisuus rakentuu eri osapuolten suhteiden verkostona. Tutkimus toi esille monitoimijaisen lastensuojelun yhteistyön, joka on ensisijaisesti asiakkaaseen kiinnittynyttä organisaation ja ammattilaisten yhteistyötä ja toissijaisesti toisiin ammattilaisiin kiinnittynyttä. Monitoimijaisen yhteistyön haaste on siirtyä rinnakkain toimimisesta yhteiseen tekemiseen. Monitoimijainen yhteistyö lastensuojelussa näyttäytyy suhdeperustaisena työnä. Eri toimijoiden suhde lapseen ja lapsen asema yhteistyöhön sitoutumisen ulottuvuuksilla näyttää tämän tutkimuksen perusteella vaativan vahvistusta.			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords lastensuojelu, yhteistyö, luottamus, sosiaalinen vuorovaikutus			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Political science	Laitos/Institution– Department Social science department	
Tekijä/Författare – Author Tiina Muukkonen		
Työn nimi / Arbetets titel – Title Trust in child protection – Building multi-collaborative work		
Oppiaine /Läroämne – Subject Social work		
Työn laji/Arbetets art – Level Licentiate research	Aika/Datum – Month and year November 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 41
Tiivistelmä/Referat – Abstract		
Several parties are involved in child protection. Family members, official child protection, basic services and often special services and other members of child's network are asked to join the work. Though there is a good amount of obligations and need to do functional collaborative work, very little research can be found about it. The most advance model of collaboration is integrated multi-collaborative work where trust plays a significant role. Trust can be increased by committing to the collaboration but at the same time trust can decrease if relationships are filled with risks. This research clarifies how multi-collaborative work is constructed and what are its requirements in child protection contexts. Research output was reached via practice research. Research material was collected from fourteen child protection cases by conducting research conversations. Family members, child protection and one actor from either day care, school or substance abuse services held a research conversation regarding the collaborative work by reflecting past work and planning the future needs. The analysis was two phased. First phase was qualitative content analysis and second phase was theory guided analysis. As a result five dimensions were found which construct multi-collaborative work in child protection context. Those five dimensions are experiencing the need for change and help, producing shared knowledge, finding common targets and means, accepting ways of interaction and benefitting from the collaboration. Trust is mainly created in two-way relationships and multi-collaborative work is built as network of relationships in different dimensions. Research presents a multi-collaborative work in child protection, which is mainly connected to a client and secondly to other organisations and professionals. Challenge in multi-collaborative work is to transfer from parallel work to collective work. Multi-collaborative work in child protection is defined as relationship-based work. Childs relationship towards different parties and child's position within the different committing dimensions needs strengthening.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords child protection, collaboration, trust, social interaction		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällys

1 Yhteistyön tarve lastensuojelussa	4
2 Yhteistyö ja monitoimijaisuus lastensuojelutyössä	6
Yhteistyössä matkalla yhteistoimintaan	6
Monitoimijaisuus kutsuu asiakkaat mukaan.....	9
3 Tutkimusasetelma.....	11
Käytäntötutkimus lähestymistapana	11
Tutkimuskeskustelut asiakastyönä ja aineistona	12
Kaksivaiheinen aineiston analyysi.....	15
4 Luottamus syntyy suhteessa — sitoutumisen ja riskin tihentymät	17
Kokemus muutoksen ja avun tarpeesta.....	17
Yhteisen tiedon tuottaminen	20
Yhteisten tavoitteiden ja keinojen löytäminen.....	22
Vuorovaikutuksen tapojen hyväksyminen.....	25
Yhteistyöstä hyötyminen	27
5 Johtopäätökset ja pohdinta	29
Luottamusta luovien ulottuvuuksien kehä	29
Luottamus suhteessa ja suhteiden verkostossa	31
Suhteissa tapahtuva yhteistyön arviointi.....	33
Kirjallisuus	35
Liitteet.....	39

1 Yhteistyön tarve lastensuojelussa

Olen parinkymmen vuoden ajan kehittänyt ja tutkinut lapsisensitiivistä lastensuojelun avohuoltoa eri näkökulmista. Olen ymmärtänyt, että paneutuvinkaan lastensuojelutyöntekijä ei voi selvitä tehtävästään yksin sillä kokonaisvaltaisesti lapsen huomioiva työ saadaan aikaan yhteistyöllä. Tutkimuksellinen kiinnostukseni lähtee liikkeelle käytännöstä esille tulleesta havainnosta: lastensuojelun toimintaympäristössä monen toimijan yhteistä työtä pidetään välttämättömänä hyvien tulosten saavuttamiseksi. Tutkimustulokset tukevat vahvasti tätä ajatusta. Sosiaalisen ongelman ratkaisuun tähtäävä interventio on syytä nähdä monen toimijan yhteisenä työnä, sillä yhdessä tehden saavutetaan parempia tuloksia kuin yksin tehden (Payne 2000, 28). Yhteistyön arkisuus ja itsestäänselvyys herättää kuitenkin pohdintaa, mitä yhteistyö lastensuojelussa on, miten se toteutuu ja millä tavoin sitä halutaan tehdä. Yhteistyön äärellä onkin hyvä kysyä, onko yhteistyö tarpeen, onko siitä hyötyä, onko se tehtävän hoidon kannalta relevantti ja tehokkain tapa saavuttaa tavoite (Kuure & Lidman 2013, 32; Loxley 1997, 24, 47). Tutkimustarvetta vahvistaa tieto, että lastensuojelun palvelujärjestelmää ei juuri ole tutkittu yhteistyön näkökulmasta (Pekkarinen 2011, 58).

Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perinteeseen kuuluu, että yhteiskunta pitää huolta perheistä. Tarja Pösö, Marit Skivenes ja Anne-Dorthe Hestbæk (2013) nostavat esiin, ettei hyvinvointiyhteiskunta ole onnistunut takaamaan riittäviä hyvinvoinnin ja kehittymisen mahdollisuuksia lastensuojelussa asiakkaina oleville lapsille. Perheitä tukeva lastensuojelutyö näyttää tehottomalta, sillä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrät ovat huomattavan suuria. Kun avohuollon palvelut eivät vastaa perheen monimuotoisiin tarpeisiin, lapsi on sijoitettava kodin ulkopuolelle. (Mt., 12.) Lastensuojelun avopalvelut ovat käytännössä usein erilaisten perus- ja erityispalveluiden räätälöintiä erityistä tukea tarvitseville perheille. Tällöin lastensuojelun tehottomuus onkin koko lasten, nuorten ja perheiden auttamissysteemin, yhteistyön tehottomuutta. Lastensuojeluun kohdistuva kritiikki onkin palaute kaikille perus- ja erityistason lapsiperhepalveluille. Ongelma on ainakin osittain rakenteellinen, sillä sektoreihin ja hierarkioihin perustuva julkisen hallinnon organisoituminen ei tue monen toimijan yhteistyötä (Kuure & Lidman

2013, 52) eivätkä perus- ja erityistason palvelut ja niiden johtaminen ole keskenään kovin hyvin integroituneita (Perälä ym., 2014, 195–196). Perheiden avun saamisen näkökulmasta on keskeistä, miten yhteistyöllä vastataan yksittäisiin, erilaisiin, monimutkaisiin ja ylisukupolvisiin lasten ja perheiden tarpeisiin.

Lastensuojelun yhteistyössä on kysymys kokonaisuudesta, jossa monet toimijat ja näkökulmat kohtaavat. Tällaisen ilmiön tutkiminen edellyttää tarkastelua paikallisesti, läheltä ja monissa suhderakenteissa. (Heino 2009, 212.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen lastensuojelun monitoimijaisen lastensuojelun rakentumista. Tutkimukseni liittyi työhöni pääkaupunkiseudun Kehrä II -hankkeessa¹. Sen tavoitteena oli kehittää moniammatillisia työtapoja lastensuojelun asiakkuuden eri vaiheissa sekä löytää asiakkaiden osallisuutta tukevia tapoja tehdä yhteistyötä ja muodostaa tiivis yhteys käytännön, kehittämisen, opetuksen ja tutkimuksen välille. Yhteistyön haasteet olivat Kehrä II:n osallistuneiden ammattilaisten, asiakkaiden ja johdon tunnistamia. Mukana oli pääkaupunkiseudun lastensuojelun avohuollon toimipisteitä ja yhteistyökumppaneita sekä heidän yhteisiä asiakkaitaan. Kuntien johto sai määrittää yhteistyökumppanit, ja työntekijät saivat miettiä, miten yhteistyötä lähdetään kehittämään ja miten asiakkaat otetaan mukaan. Yhteistyökumppanit olivat Helsingissä peruskoulut, Vantaalla varhaiskasvatus ja Espoossa päihdepalvelut, jotka toimivat myös tutkimuksen toimintaympäristöinä. Mukana oli yhteensä yli sata ammattilaista, jotka kehittivät yhteisiä toimintatapoja asiakkaiden kanssa. Kehittämisen tuloksena saatiin aikaan ”Monitoimijaisen kohtaamisen abc -malli”², jossa eri toimijoiden yhteistyönä luotiin periaatteet monitoimijaiseen työskentelyyn lastensuojelua edellyttävissä tilanteissa (Pyykönen 2013). Tehtävänäni oli käytäntötutkimuksella auttaa täsmentämään yhteistyön ongelmakohtia ja ratkaista niitä yhteisen asiakastyön, sen kehittämisen ja tutkimuksen keinoin. Kokosin tutkimukseni aineiston asiakastyötä, sen kehittämistä ja tutkimusta yhdistäen.

---

¹ Ks. <http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra>

² Monitoimijaisen kohtaamisen abc -malli sisältää asiakkaiden ja eri ammattikuntien (sosiaalityöntekijät, sosiaalihoajaajat, rehtorit, kuraattorit, varhaiskasvatuksen eri ammattinimikkeiden sekä päihdepalveluiden ammattilaisten) työntekijöiden laatimat monitoimijaisen työskentelyn periaatteet, kohtaamisten valmistelun, kohtaamisten tilanteen käytännön sekä sen jälkeen tehtävän työn käytäntöjen mallinnuksen.

Tutkimuksen lähestymistapa on käytäntötutkimuksellinen, jossa keskeistä on kaikkien osallisten yhteinen tiedontuotanto ja käytäntöihin kiinnittyminen (Saurama & Julkunen 2009, 294–295). Käytäntötutkimusta lähellä oleva John Deweyn pragmatistinen ajattelu kytkee tiedon ja sen tuottamisen osaksi ihmisten toimintaa ja kokemista (Alhanen 2013, 52, 107). Tieto muodostuu Deweyn ajattelussa kokemuksesta ja sen reflektoinnista (Alhanen 2013, 125–127, 137), jonka varaan perustan myös tutkimukseni tietokäsityksen. Suhde tietoon ja toimintaan luo tutkimukselle kehyksen, jossa on välttämätöntä käyttää käsitteitä, jotka ovat käyttökelpoisia myös käytännössä, jotta niillä on myös käytäntörelevanssia.

Artikkelin aluksi kuvaan käyttämiäni käsitteitä ja valitsemaani käytäntötutkimuksellista lähestymistapaa. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen aineistonkeruun menetelmän, analyysitavan ja tulokset sekä pohdin lopuksi tulosten merkitystä lastensuojelussa tehtävälle yhteistyölle.

2 Yhteistyö ja monitoimijaisuus lastensuojelutyössä

Yhteistyössä matkalla yhteistoimintaan

Tutkimuksissa päätellään toistuvasti, että monitahoiset pulmat vaativat riittävän pitkäkestoisia ja intensiivisiä, monelta tasolta tulevia tukitoimia (Heino 2008, 18). Ann Loxleyn (1997, 34) mukaan erikoistuneiden ammattilaisten kyky ratkaista yksin monisärmäisiä sosiaalisia ongelmia on rajoittunut. Ymmärrettävää on, että asiat eivät ratkea yhden sektorin tai toimijan voimin vaan ratkaisuja on etsittävä isommalla avuntarjoajien joukolla ja sen tulee tapahtua useasta näkökulmasta (Reese ja Silove 2014, 229; Kuure & Lidman 2013, 9–12). Jan Horwathin ja Tony Morrisonin (2007, 56–57) mukaan yhteistyötä pidetään välttämättömänä lapsiperheiden auttamistyössä sekä ratkaisuna lastensuojelun ongelmiin. Tutkijat ja käytännön toimijat kuvaavat monen toimijan yhteistyön olevan parhaimmillaan hyödyllistä ja toimivaa. Toisaalta yhteistyötä kuvataan vaativaksi, hankalaksi ja jopa toimimattomaksi. Tutkimuksissa tuodaan esiin pääasiassa myönteisiä näkökulmia ja oletuksia yhteistyöstä ja sen merkityksestä asiakkaille ja työntekijöille (Horwath & Morrison 2007, 57). Yhteistyön hyödyistä ja tarpeellisuudesta tarvitaan kuitenkin myös kriittistä

tarkastelua. Yhteistyön tekeminen ei ole arvo tai tavoite sinänsä, vaan sitä pitäisi aina arvioida erikseen (Loxley 1997; Horwath & Morrison 2007).

Kaarina Isoherrasen (2012, 19–23) mukaan yhteistyö on sosiaali- ja terveysalalla sateenvarjokäsite, joka sisältää monenlaisia määritelmiä ja viitekehyksiä.

Yhteistyöstä on erilaisia sosiaalisia teorioita (Loxley 1997, 25), mutta yhtä käsitystä siitä, mitä yhteistyöllä tarkoitetaan, ei ole. Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulaeissa kannustetaan moniammatillisuuteen ja sektorirajat ylittävään, jopa eri alat integroivaan yhteistyöhön. Lainsäädäntö ohjaa yhteistyöhön vahvasti, mutta sekään ei määrittele, mitä yhteistyö tarkalleen on. Jan Horwarth ja Tony Morrison (2009, 56–57) jakavat systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessaan lasten palveluissa tehtävän yhteistyön viiteen kategoriaan sen mukaan, miten vähäistä tai tiivistä yhteistyö on. Nämä ovat kommunikointi, rajattu yhteistyö, koordinoitu yhteistyö, syvempi yhteistyö ja integroitu yhteistyö. Integroitu yhteistyö voidaan nimetä myös yhteistoiminnaksi (mt. 56–57). Hyvin usein yhteistyöllä viitataan työhön eri ammattilaisten kesken ja jätetään asiakkaat sen ulkopuolelle. Suomen kielessä on käytössä vähemmän eritteleviä käsitteitä, joten tutkimuksessa ja käytännössä käytetään sanoja yhteistyö, yhteistoiminta, yhteinen työ ja lisätään niihin erilaisia etuliitteitä.

Ann Loxley (1997, 25, 34–40) on nimennyt kolme yhteistyötä täsmentävää ja määrittelevää sosiaalista teoriaa. Ensimmäinen eli systeemiteoreettinen (general systems theory) lähestymistapa yhteistyöhön painottaa kokonaisuuden näkökulmaa, jossa eri systeemit liittyvät toisiinsa ja muodostavat yhdessä systeemien kokonaisuuden, joka on enemmän kuin osiensa summa. Systeemiteoria huomioi rakenteet ja prosessit yhteistyön merkittävänä kehyksinä, mutta ei tunnista vuorovaikutuksen ja toisen toimintaan mukautumisen merkitystä. Toinen, sosiaalisen vaihdon teoria (Social Exchange Theory) painottaa vastavuoroisuutta ja laskelmoitua vaihtoa ja sen hyötyä yhteistyössä. Sosiaaliseen vaihtoon kuuluu yhteisen hyödyn lisäksi kunkin toimijan jokin oma hyöty vaihtokaupassa, jona yhteistyötä voi pitää. Sosiaalisen vaihdon teoria tuo esiin, että yhteistyöhön liittyvä vaihto voi olla hyvin vaativaa, jopa uhkaavaa, mikäli siihen liittyy vaara menettää valtaa tai kontrollia. Kumppaneiden välille rakennettu luottamus puolestaan mahdollistaa vaihdon. (Loxley 1997, 25-40.)

Kolmas yhteistyön teoria (co-operation theory) luokittelee yhteistyön tekemisen eri tasoille eristyneisyydestä täysin integroituneeseen työskentelyyn, jota voidaan kutsua yhteistoiminnaksi (Loxley 1997, 37–40; ks. myös Perälä ym. 2014, 147).

Integroitunut yhteistyö edellyttää kumppaneiden tuntemista ja asiakkaiden mukana oloa. Yhteistyötä ilmenee eniten silloin, kun osapuolet oppivat tuntemaan toisensa ja heillä on suuri todennäköisyys kontakteihin jatkossakin. Asiakkaiden mukanaolo edellyttää, että heillä on valtaa. Asiakkaiden valta on kytköksissä siihen, miten paljon valinnan mahdollisuuksia yhteistyö antaa heille. Vallan jakaminen edellyttää luottamusta, joka madaltaa osallisten kokemia riskejä ja lisää sitoutumista. (Loxley 1997, 34–41.)

Erityisesti kolmannessa integroituneen yhteistyön teoriassa keskeinen käsite on luottamus, joka edistää yhteistyötä ja jota yhteistyön onnistuminen edellyttää. Luottamuksesta kertovat yhteistyöhön sitoutuminen ja siinä vähäiseksi koetut riskit (Loxley 1997, 34–41). Integroitunut yhteistyö on yhteistoimintaa, jossa on vastavuoroisuutta, suhteella on jatkumo ja vastaamisherkkyyden on korkea (Loxley 1997, 38). Nämä samat tekijät rakentavat luottamusta. Kokemus luottamusta rakentaviin tekijöihin liittyvistä riskeistä vähentää luottamusta ja siten vaikeuttaa yhteistyötä. Yhteistyön integraatioteorian mukaan yhteistyöhön sitoutuminen luo luottamusta ja vastaavasti koetut riskit ja pettymykset heikentävät luottamusta (Loxley 1997). Luottamusta korostavat myös Jan Horwath ja Tony Morrison (2007, 66), joiden mukaan hoitavat suhteet ja luottamukseen perustuva verkosto on ehdoton edellytys yhteistyössä. Kati Turtiainen (2012, 98–99) on tutkinut väitöskirjassaan pakolaisten luottamusta ammattilaisiin, jossa tunnustamisella ja luottamuksen synnyllä on yhteys. Tunnustamisen muotoja ovat huolenpito, oikeuksien kunnioittaminen ja sosiaalinen arvostus (emt. 87–94), jonka lisäksi tarvitaan suhteisiin ankkuroitua kunnioittamista (emt. 99). Luottamus on keskeinen myös päihdepalveluiden yhteistyössä tuen, osallisuuden ja yhteistoiminnan toimivuuden kannalta (Perälä ym. 2014, 207). Samaan viittaavat kauppa- ja hallintotieteen alan tutkimustulokset luottamuksesta alueellisessa yhteistyössä, jossa luottamus jakaantui kolmeen pääkategoriaan: luottamuksen lähteisiin, kohteisiin ja vaikutuksiin (Wilén 2008, 80–81). Yhteistyön käytäntöjen tutkimusten mukaan luottamus näyttää olevan väistämättömän tärkeä ja olennainen tekijä yhteistyön onnistumiselle.

Edellä esitellyt tutkimukset korostavat suhteita ja niissä olevaa luottamusta yhteistyön rakentumisen ja toteutumisen kannalta merkittävänä. Huomio sopii hyvin yhteen sosiaalityön suhdeperustaisen ajattelun kanssa (Ruch ym. 2010; Ruch 2005) ja ylipäättään siihen, että ihmisen auttamisen peruslähtökohta on luottamuksen saavuttaminen (esim. Pohjola 2010, 35; Mönkkönen 2007, 110).

Ihmissuhdeperustaisen teorian mukaan sosiaalityö tehdään suhteessa ja suhteen avulla, jolloin työntekijän ja asiakkaan suhde nähdään auttamisen kannalta merkittävänä muutostyön paikkana ja välineenä (Ward ym. 2010, 7; 10, Ruch 2010, 21). Näin ajatellen monitoimijainen yhteistyö lastensuojelussa paikantuu suhteisiin ja luottamuksen rakentamiseen osallisten välillä, jotta yhteistyö voi sujua ja perheet saavat apua. Luottamuksen tarkastelu yhteistyökäytännöissä on perustellusti kiinnostava.

Monitoimijaisuus kutsuu asiakkaat mukaan

Etuliite ”moni” on usean lisämääreen alku: moniammatillisuus, monialaisuus, moniasiantuntijuus ja monitoimijaisuus. Nämä kaikki termit viittaavat siihen, että yhteistyötä tehdään monen tahon kesken. Usein yhteistyö etuliitteineen jää vaille sisältöä ja merkitystä (Virtanen 1999, 40), eli käsitettä ei avata ja kertoa, mitä sillä tarkoitetaan. Moniammatillinen työ tarkoittaa monien eri ammattilaisten yhteistyötä, joka ylittää hallinnonalojen rajat. Moniammatillisuus on silti hyvin sektori- ja asiantuntijakeskeinen termi (Arnkil ym., 2002, 5). Moniammatilliselle yhteistyölle luonteenomaista on, että jokaisella ammattilaisella on oma suhde asiakkaaseen, ja ammattilaisilla voi olla keskenään yhteistyötä. Käsitteen ongelma on, että ammatillisuuden korostaminen sopii huonosti yhteen asiakkaiden tasaveroisen osallistumisen kanssa. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että asiakas on lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta kumppani, jonka osallisuudesta on ensimmäisenä huolehdittava.

Monialainen yhteistyö viittaa yhteistyöhön, joka ei välttämättä kiinnity yksittäisen asiakkaan tilanteen auttamiseen, sillä kyseessä on viranhaltijoiden ja ammattilaisten osaaminen kokonaisuudessaan (Kuure & Lidman 2013, 26). Monialainen yhteistyö on näin määritellen rakenteellista työtä. Nämä käsitteet eivät näytä pitävän sisällään

asiakkaiden osaamista, tietoa ja panosta. Verkostotyöllä viitataan sekä läheis- että viranomaisverkostoon, ja usein tiettyyn menetelmään yhteisessä työssä tai laajempaan dialogiseen ajattelutapaan, jossa keskeisessä roolissa on asiakkaiden omista verkostoista liikkeelle lähteminen (Arnkil & Seikkula 2014; Arnkil ym., 2002, 221). Melko vakiintuneesti verkostotyöllä viitataan dialogisiin ja asiakaskeskeisiin (hyviin) toimintatapoihin yhteistyössä, jolloin se käsitteenä ei ole sopiva kuvaamaan avoimesti erilaisin tavoin erilaisissa verkostoissa tehtävää yhteistyötä. Ilmiö, jossa monenlaiset toimijat tekevät yhteistyötä, tarkentuu selkeyttämällä yhteistyön ja monitoimijaisuuden käsitteitä.

Monitoimijaisuus (multiagency partnerships) kuvaa sananmukaisesti monen toimijan yhteistyötä. Tätä käsitettä monet tutkijat ovat käyttäneet (esim. Seikkula & Arnkil 2007, 29; Poikela 2010; Horwath & Morrison 2007, 55), mutta eivät kuitenkaan määritelleet tarkemmin. Kasvatustieteessä monitoimijaisuutta on määritelty monitieteisesti, ja sen ytimen nähdään rakentuvan dialogissa toimijoiden ja käytäntöjen mukanaan tuomien arvojen, tiedon, kielen ja valtarakenteiden ympärille (Lakkala ym. 2014, 37). Tämä kuvaa hyvin myös lastensuojelussa tapahtuvaa yhteistyötä. Pääasiallinen syy monitoimijaisuus-käsitteen valintaan tässä tutkimuksessa on se, että toisin kuin moniammatillinen yhteistyö, monitoimijainen yhteistyö ottaa asiakkaat ja muut ei-ammattilaiset tekemisen aktiivisiksi osapuoliksi korostaen useamman osapuolen välisiä suhteita. Asiakas on ennen kaikkea merkittävä toimija, kohde ja osapuoli (vrt. Linnakangas ym., 2013, 304).

Monitoimijainen yhteistyö -käsitettä käytetään perhekuntoutusta koskevassa tutkimuksessa, mutta ilman vakiintunutta määritelmää. Monitoimijaisuus on perhekuntoutuksen käsitteenä sisällöltään avoin ja muotoutumaton, sillä eri toimijoiden välille ei ole muotoutunut käsitystä osavastuista, rooleista ja toiminnasta monitoimijuuden osana tai rakennetekijänä. (Linnakangas ym., 2013, 299–324.) Lastensuojelussa tilanne on monitoimijuuden osalta sama, ilmiö on olemassa, mutta määrittely puuttuu. Lastensuojelussa ei ole käytettävissä tilastoa, tietopohjaa tai tutkimusta, josta selviäisi lasten ja lapsiperheiden, saati lastensuojeluperheiden erilaisten palveluiden yhteis-, peräkkäis- ja rinnakkaiskäyttö (Heino 2009, 199), eli se, kuinka monitoimijaista lastensuojelutyö on. Paikallisen tutkimuksen mukaan

useimmat lastensuojelun asiakkaat ovat perus- ja erityispalveluiden piirissä (Heino 2007).

Monitoimijainen lastensuojelutyön yhteistoiminnallisuus ja luottamuksen merkityksen edellytyksenä luovat kiinnostavan teoreettisen lähtökodan tutkimukselle. Kuvaan tässä tutkimuksessa käsitteellä *monitoimijainen yhteistyö* lastensuojelun toimintaympäristössä tapahtuvaa monen toimijan yhteistä työtä, joka tarkoittaa perheiden (vanhempien ja lasten) ja heidän läheistensä, ammattilaisten sekä muiden mahdollisten osallisten yhteistä tekemistä, jolla tavoitellaan lapsen tai vanhempien auttamista ja aina lapsen hyvinvointia edistävää samansuuntaista työtä. Monitoimijaisella yhteistyöllä voi olla yhteinen tavoite tai sovittuja työtapoja, työnjakoa tai yhteistä tekemistä.

3 Tutkimusasetelma

Käytäntötutkimus lähestymistapana

Tutkimukseni liittyy käytäntötutkimuksen traditioon, jonka tieteenfilosofiset juuret ovat pragmatistisessa ajattelussa (Saurama & Julkunen 2009, 296–301).

Käytäntötutkimuksen suhde käytäntöön on monella tapaa erityinen.

Käytäntötutkimuksen lähestymistavassa käsitellään käytäntölähtöistä tietoa, hyödynnetään sekä tutkimuksen että käytännön viitekehyksiä ja prosessiin osallistuu useita toimijoita (Austin ym. 2012, 8–9). Käytäntötutkimus keskittyy 1) kriittiseen tutkimukseen, joka kuvailee, analysoi ja kehittää käytäntöä, 2) prosessiin, jossa eri toimijoiden kiinnostus ja kriittinen reflektio on keskiössä, 3) tiedon tuottaminen tapahtuu läheisessä ja paikallisesti sitoutuneessa yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja 4) sitoutuu osallisuuteen ja dialogisuuteen perustuvaan tutkimusprosessiin (Austin ym. 2013, 9–10). Käytäntötutkimuksessa tieto siis tuotetaan yhdessä, siinä kysytään asianosaisten näkemyksiä ja otetaan eri osapuolet mukaan vaikuttamaan tutkimusasetelmaan ja -aineistoon.

Käytäntötutkimuksessa epistemologisena sitoumuksena on pyrkimys vuorovaikutteiseen tiedontuotantoon sekä käytännön ja tutkimuksen molemminpuoliseen oppimiseen ja hyötyyn (Uggerhøj 2014; Saurama & Julkunen

2009, 295; Satka ym. 2005, 9–15), johon sitouduin myös tässä tutkimuksessa. Käytäntötutkimus tulee ymmärtää prosessina, jossa neuvottelu on keskeinen osa tutkimusta (Uggerhøj 2014, 8), siten olen pyrkinyt prosessin, asemien ja teorioiden avoimuuteen, jotta niistä voidaan neuvotella. Pyrin tutkimuksessa interaktiiviseen tutkimustapaan, jossa tutkijan ja käytännön työntekijän roolit ovat limittäiset sekä tiedon tuottaminen ja käyttöönotto on päällekkäistä (Saurama & Julkunen 2009, 294–295). Tutkimusaineiston keruu liitettiin tutkijan ja työntekijöiden kanssa osaksi asiakastyötä, tukemaan sitä. Käytäntötutkimuksen perusideassa korostetaan toimijoiden omaa kykyä tarkastella toimintaansa, jolloin tutkija on yksi tarkastelijoista ja lähtökohta on tasa-arvoinen. Käytäntötutkimuksessa ja pragmatismissa (Dewey 1999) *toiminta* on tiedon muodostuksen kannalta keskeinen teoreettinen käsite. Tieto on käytäntötutkimuksessa jotain, joka rakentuu käytännön, toiminnan ja kokemuksen aikana ja jälkeen (Saurama & Julkunen 2009, 296). Ihmisten kyky käsitellä toiminnassa saamia kokemuksia ja oppia niistä, määrittää ratkaisevasti heidän tulevaisuuttaan, ja tästä syystä nimenomaan toimintaan suuntautuva reflektio on keskeistä (Alhanen 2013, 121). Tutkimusasetelmani mahdollistaa sekä pragmatismissa että käytäntötutkimuksessa arvostetun yhteistoiminnallisen ja demokraattisen tiedontuotannon (Alhanen 2013, 220; Uggerhøj 2014b, 278). Käytäntötutkimuksen periaatteen mukaisesti tavoittelen tietoa käytännön toimijoiden omien kokemusten ja niiden yhteisen reflektoinnin avulla. Tavoittelen tulosten liittämistä yhtä lailla teoreettiseen keskusteluun kuin käytännön ratkaisujen hakemiseen.

Tutkimustehtävänäni on 1) kuvata monitoimijaisen yhteistyön rakentumista lastensuojelussa sekä 2) etsiä integroituneen yhteistyön edellytyksiä. Tutkimuksen tarkoitus on lähestyä monen toimijan yhteistyötä käytännön toimijoiden näkökulmasta ja kuvata sitä lastensuojelun toimintaympäristössä. Tutkin lastensuojelun ja sen kumppaneiden yhteistyötä työntekijöiden sekä perheiden kanssa, osana asiakastyötä.

Tutkimuskeskustelut asiakastyönä ja aineistona

Tutkimusmenetelmä on yhdistelmä laadullista ja abduktiivista eli teoriaohjaavaa tutkimusta, mutta käytäntötutkimuksen pragmatistista linjaa noudattava; käytän sitä

mikä toimii. Tutkimusasetelman nivoutuminen käytännön työhön tarkoitti, että tutkimustehtävästä neuvoteltiin ja eri osapuolten intressit huomioitiin käytännön työssä. Tällä tavoiteltiin toisten ymmärtämisen lisääntymistä, joka on kriittisen ajattelun tavoite, sillä se mahdollistaa näkökulman laajennuksen (Saurama & Julkunen 2009, 300).

Tutkimusaineiston keruutavan nimeän Tarja Heinon (Heino 1997, 99) tapaan tutkimuskeskusteluksi, jossa aineiston keruu tapahtuu tutkimuksen teemasta käydyn keskustelun avulla. Tutkimuskeskusteluissa asianosaiset kokoontuivat hetkeksi yhteen tekemään yhteistyötä, refleктоimaan ja samalla yhdessä ymmärtämään sitä. Tutkimuskeskustelun yhteistyötä tarkentavia teemoja oli neljä, joiden tarkoitus oli avata kunkin tutkimukseen mukaan tulevan perheen kanssa tehtyä yhteistyön syytä, tapoja ja haluttua tapaa tehdä yhteistyötä sekä mahdollisia hyötyjä. Ajattelen tutkimuskeskustelujen metodisesti olevan yhtä aikaa sekä käytännön että tutkimuksen toimintaa. Se mahdollisti tutkimuksen aineistonkeruun ja käytännön työn sekä kehittämisen samanaikaisuuden käytäntötutkimuksen idean mukaisesti. Tilanne rakennettiin niin, että tutkimusaineiston keruutapahtuma oli osa asiakastyöhön kuuluvaa yhteistä tapaamista. Tutkimuskeskustelun tavoite oli paitsi saada aikaan aineisto, myös parantaa yhteistyötä välittömästi. Kunkin tutkimuskeskustelun näkökulmana oli yhteistyön tekeminen juuri tämän perheen kanssa ja tutkija (tai tutkimus) toimi yhteistyötä tukevana artefaktina, välineenä.

Sosiaalityöntekijät kutsuivat perheitä ja yhteistyökumppaneita osallistumaan tutkimukseen, jolloin he käytännössä valitsivat osallistuvat perheet ja sitä myöden myös mukaan tulleet yhteistyökumppanit. Tutkimukseen osallistuneet olivat tehneet keskenään yhteistyötä lastensuojelun kontekstissa ja he olivat suostuneet keskustelemaan siitä. Mukaan oli pyydetty myös niitä, joiden kanssa yhteistyö oli koettu vaikeaksi. Ne, joiden kanssa yhteistyö oli kaikkein vaikeinta, eivät luultavasti olleet mukana. Kaikki pyydetty perheet myös halusivat osallistua tutkimuskeskusteluun. Jo tutkimuskeskusteluun osallistuminen kertoi työskentelysuhteesta olevasta luottamuksesta ja osallisuudesta.

Aineisto käsittää 14 tutkimuskeskustelua, joihin kuhunkin oli pyydetty perheen, lastensuojelun sekä perheen kanssa työskennellyt ja kussakin kunnassa valittu yksi

yhteistyökumppanin edustaja. Tutkimuskeskusteluihin osallistui yhteensä 59 henkilöä sekä minä tutkijana. Kaikki keskustelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Keskimäärin tutkimuskeskustelussa oli viisi keskustelijaa. Perheen ja lastensuojelun edustajat osallistuivat kaikkiin tutkimuskeskusteluihin, ja kymmeneen osallistui yhteistyökumppani joko koulusta, päivähoidosta tai päihdepalvelusta. Neljään keskusteluun yhteistyökumppani ei syystä tai toisesta osallistunut. Perheen osallistuminen tarkoitti käytännössä vanhempien osallistumista (liite 1).

Keskustelut koskivat 24 lasta, joiden iät olivat 1,5–16 vuotta (liite 2).

Lähtökohtaisesti kaikki perheet olivat lastensuojelun avohuollon asiakkaita, mutta silti lapsista puolet oli ollut tai oli parhaillaan sijoitettuna. Keskustelijoilla oli paljon omakohtaisia kokemuksia monen toimijan yhteistyöstä lastensuojelussa. Useilla asiakkailla oli monien vuosien kokemus työskentelystä usean viranomaisauttajan kanssa. Perheillä oli keskimäärin kahdeksan asiakkuussuhdetta eri viranomaisiin. Jollain perheellä oli asiakkuussuhteita enimmillään 18 ja vähimmillään neljä. Määrää ei erikseen kysytty, mutta aineistosta laskettuna tutkimuskeskusteluissa puhuttiin yhteensä 115 yhteistyösuhteesta perheenjäsenten ja viranomaisten välillä. Myös osallistuneilla työntekijöillä oli lastensuojelun yhteistyökokemusta yhteen laskettuna useita vuosia. Tutkimuskeskusteluista muodostui aineisto, jota kertyi yhteensä 336 sivua.

Keskustelujen sisällöllisenä ohjaajana käytin etukäteen laadittua kysymysrunkoa, jossa oli neljä pääteemaa. Kysymykset olivat:

- 1) Miksi päivähoito/ koulu/ päihdepalvelu ja lastensuojelu tekevät yhteistyötä?
- 2) Miten yhteistyötä on tehty ja miten sillä on autettu?
- 3) Mihin perhe on tarvinnut apua?
- 4) Millaisia vaikutuksia yhteisellä toiminnalla on lapsen ja perheen arkeen?

Kaksi ensimmäistä kysymystä liittyivät yhteistyön edellytyksiin ja kaksi jälkimmäistä yhteistyön merkitykseen. Kysymysrunko laadittiin Kehrä II -kehittämistyössä niin, että tein tutkijana rungon, jota työntekijät kommentoivat ja muokkasivat. Kysymysrunгон tarkoitus oli toimia keskustelun pohjana ja tukea käytävää dialogia.

Häivyitin tutkimuskeskustelussa tietoisesti tutkijan ja tutkittavien sekä tutkimuksen ja käytännön välistä rajaa ja annoin osallistujien vaikuttaa siihen, mistä he halusivat keskustella ja mihin suuntaan keskustelua viedä. Reflektointi tehdystä työstä osallistuvien kesken teki metodista käytäntötutkimuksellista, sillä keskustelu ohjautui sekä käytännön että tutkimuksen tarpeista. Tutkimuskeskusteluissa pyrin haastattelun sijaan keskinäiseen vuoropuheluun, ymmärtämiseen ja jakamiseen keskusteluun osallistuvien kesken. Taustalla ja ääneen lausuttuina olivat osallistavan ja valtaistavan arvioinnin periaatteet, jossa valta kasvaa ja lisääntyy yhteistoiminnassa (Kivipelto 2008, 24–38; Hokkanen 2010, 326). Painotin tutkimuskeskustelujen alussa, että osallistajat voivat kysyä toisiltaan kysymyksiä ja selvittää itselleen hämäräksi jääneitä kohtia yhteistyöstä, kertoa mieltä kaihertamaan jääneitä tapahtumia ja antaa palautetta ratkaisevista hyvistä kohdista yhteistyössä. Pyrkimys oli aikaansaada osallistuvien kesken dialogia yhteistyöstä kunkin perheen tilanteeseen liittyen.

Kaksivaiheinen aineiston analyysi

Tutkimuskeskusteluiden avulla syntynyt aineisto tarjosi laajan yleiskuvan yhteistyöstä ja toisaalta mahdollisuuden tarkentaa huomioita yhteistyön rakentumisesta eri näkökulmista. Analyysini eteni kaksivaiheisesti induktiivisesta laadullisesta sisällönanalyysistä teoriaohjaavaksi sisällönanalyysiksi. Aineiston analyysin käytäntötutkimuksellisuus tarkoitti sopivien analyysitapojen käyttämistä ja yhdistämistä pragmaattisesti.

Analyysin ensimmäinen vaihe oli sisällön erittelyä, jonka pohjalta muodostin luokat 1) mitä yhteistyö on, 2) miten sitä tehdään, 3) miksi sitä tehtiin ja 4) mitä hyötyä siitä on. Analyysin ensimmäinen vaihe toi esiin, että vaikka kaikissa tutkimuskeskusteluissa tuotiin esiin yhteistyön tapoja tai muotoja, jotka eivät toimineet, kaikista keskusteluista välittyi halu tehdä yhteistyötä mahdollisimman hyvin. Aineisto sisälsi runsaasti kuvauksia hyvän yhteistyön kokemuksista tai sen tavoittelusta. Hyvänä yhteistyönä arvostettiin sopivasti integroitunutta työtappaa, jonka kaikki pystyivät allekirjoittamaan. Ensimmäisellä luokittelulla sain tietoa yhteistyön rakentumisesta, mutta tieto oli vielä täsmentymätöntä. Luokittelun tärkeä

anti oli kaikkia pääluokkia yhdistävä kertomus yhteistyön rakentumisen paikantumisesta osallistujien näkökulmasta merkittäviin tapahtumiin. Toisen tutkimustehtävän mukaisesti halusin paneutua tarkemmin siihen, millaiset ovat integroituneen yhteistyön edellytykset lastensuojelussa ja mitä merkityksiä sille siinä toimintaympäristössä annetaan. Tarvitsin uuden analyysikierroksen tämän selvittämiseen.

Toinen sisällönanalyysin kierros oli teoriaohjaava. Laadullisesti tavoiteltavin yhteistyön muoto on integroitunut yhteistyö, jota kutsutaan myös yhteistoiminnaksi (Horwath & Morrison 2007, 56–57). Selvittäessäni monitoimijaisen yhteistyön tekemisen edellytyksiä käytin apuna Ann Loxleyn (1997) teoriaa yhteistoiminnan edellyttämästä luottamuksesta. Toisella analyysikierroksella katsoin lastensuojelun toimintaympäristössä tapahtuneen työskentelyn integroituneisuutta ja sen laadullisia ominaisuuksia. Apunani oli Loxleyn integroituneen yhteistyön teorian keskeinen käsite, luottamus, josta kertovat sitoutuminen ja vähäiseksi koetut riskit yhteistyössä (Loxley 1997).

Yksinkertaistaen integroitunut työ on yhteistoiminnallista ja siinä on paljon luottamusta. Luottamuksesta kertovat yhteistyöhön sitoutuminen ja toisaalta vähäiseksi koetut esteet tekijät (riskit). Valitsin analyysiyksiköiksi yhteistyöhön sitoutumisen sekä yhteistyötä uhkaavat, haittaavat tai estävät tekijät, ja kävin aineiston uudelleen läpi näiden käsitteiden avulla. Luokittelin sitoutumiseen ja estäviin tekijöihin liittyviä mainintoja asiakkuuden etenemisen mukaisesti temaattisiksi kokonaisuuksiksi. Lähdin liikkeelle piirtäen kunkin tutkimuskeskustelun yhteistyökumppaneiden keskinäiset suhteet erivärisiä nuolia sisältävinä kuvina, joissa toin esiin suhteissa olevan sitoutuneisuuden ja työskentelyn esteet. Kussakin tutkimuskeskustelussa saattoi tulla esiin erilaisia suhteita (esteitä ja sitoutumista sisältäviä) osapuolten välillä. Sitoutuminen ja siinä koetut esteet olivat myös vaihdelleet yhteistyöprosessin aikana.

Seuraavaksi tarkastelin tarkemmin sekä sitoutumista että esteitä kussakin tutkimuskeskustelussa. Olen nimennyt tutkimuskeskustelut kirjain- ja numerokoodein, jotka näkyvät myös aineistolainauksen perässä (liite 2). Jäsensin analyysin tulokset seuraavien tuloslukujen mukaisesti pääluokkiin, joissa

yhteistyöhön sitoutuminen tai/ ja esteet olivat keskustelun aiheena. Sitoutumisesta, sen esteistä sekä luottamuksesta puhuttiin paljon ja suoraan. Yhteistyöhön sitoutumisen ja esteiden maininnat näyttivät kasaantuvan tiettyihin yhteistyön tekemisen kohtiin. Tihentymiä tuli samoihin kohtiin työskentelyä, joko tukien luottamusta tai erkaannuttaen siitä. Seuraavaksi esittämäni luokat syntyivät aineistoa analyysiyksiköillä läpikäyden, yhdistellen ja luokitellen niin, että jäljelle jäi viisi luokkaa. Kutsun näitä tihentymiä ulottuvuuksiksi, joihin yhteistyön rakentuminen sekä luottamukseen sitoutuminen ja luottamuksen syntyyn liittyvät esteet ja koetut riskit liittyivät. Seuraavaksi esittelen analyysin tuloksia tarkemmin.

4 Luottamus syntyy suhteessa — sitoutumisen ja riskin tihentymät

Kokemus muutoksen ja avun tarpeesta

Lastensuojelun kontekstissa osallistujien (perhe, lastensuojelu, yhteistyökumppani) omat tarpeet saada muutosta aikaan sitouttaa vahvasti yhteistyöhön. Vastaavasti jos omaa tarvetta muutokselle ei ole, se estää yhteistyöhön sitoutumisen. Joillekin vanhemmille oli epäselvää, oliko heillä oikeastaan tarvetta avulle, jolloin heidän oma epävarmuutensa pidätteli yhteistyöhön sitoutumista. Useimmilla yhteistyökumppaneilla oli tarve yhteistyöhön, mutta joidenkin, erityisesti poissaolevien kumppaneiden sitoutumista epäiltiin. Aivan kaikki vanhemmat, ja varsinkaan mukana olleet lapset, eivät osanneet heti vastata, miksi he tekevät yhteistyötä, ketkä sitä tekevät ja mitä se oikeastaan on. Osalle vanhemmista ja lapsista oli vaikeaa yhdistää perheeseen liittyvä oma tai jonkun muun kokema tarve muutokselle ja se yhteistyö, jota heidän kanssaan tehtiin. Useimmat perheet kuitenkin tiesivät muutostarpeen ja yhteistyön yhteyden, ja se käytiin keskustellen jokaisessa tutkimuskeskustelussa läpi. Vanhemman, lapsen, lastensuojelun ja yhteistyökumppanin näkökulma yhteistyön tarpeeseen oli kullakin erilainen. Kukaan tutkimuskeskusteluihin osallistuneista ei kyseenalaistanut yhteistyön tekemisen tarvetta.

Tutkimuskeskusteluihin osallistuneilla vanhemmilla oli pääsääntöisesti ollut huolta perheensä tilanteesta yhteistyön alkaessa ja suurin osa heistä (10/14) oli hakenut apua itse. Kaikilla vanhemmilla oli tarve muutokseen myös tutkimuksen aikana, jonka vuoksi he kokivat tarvitsevansa yhteistyötä edelleen. Tämä on voinut vaikuttaa myös perheiden motiiviin osallistua tutkimukseen. Aineistossa apua itse hakeneiden osuus on suurempi kuin lastensuojelun asiakaskunnassa muutoin keskimäärin.

Lastensuojelun asiakkuuden syyt muuttuvat ajan kuluessa. Useassa tutkimuskeskustelussa puhuttiin siitä, mihin yhteistyötä tarvittiin aluksi, mihin myöhemmin, ja mihin nyt. Selvä uhka luottamukselle vanhempien näkökulmasta oli se, jos palvelut eivät muotoutuneet vastaamaan muuttuneita tilanteita tai oma tarve yhteistyölle ei saanut tunnustusta muilta. Tällaisia tilanteita oli sattunut eri osapuolille ja niitä käsiteltiin monissa tutkimuskeskusteluissa. Aina yhteistyön tavoite ei itsestään selvästi ollut asiakkaan oma tai edes tunnistama. Jos koetussa avun tarpeessa ja tarjonnassa oli ristiriita, niin useimmiten vanhemmat ja lastensuojelu olivat samanmielisiä ja yhteistyökumppani arvioi avun tarpeen toisin. Joissain tilanteissa vanhemmat kokivat olevansa yksin toivomassa apua, jota he eivät jostain syystä saaneet. Silloin kukaan yhteistyökumppani ei jakanut tarvetta tehdä yhteistyötä vanhemman tärkeänä pitämän muutostarpeen eteen. Seuraavassa sitaatissa vanhempi kertoo tilanteesta, jossa hänen hakiessa apua mielenterveysongelmaansa se jäi hänen mielestään hoitamatta sen jälkeen, kun hän oli avoimesti kertonut juomisestaan.

Vanhempi: Silloin jo, kun oli meidän ensimmäinen asiakkuus (1s), niin mä hain ittelleni apua jo Virmosta (sairaala) masennukseen ja mulla todettiinkin keskivaikea masennus. Mut sitten oli se toinen tapaaminen ja se kysyi, että mitä sulla on harrastuksena, niin mä sanoin että ei mulla ole oikeastaan mitään muuta harrastusta kun dokaaminen. Niin heti paperi vaihtu muihin. Eli siinä oli syy- ja seurausjuttu, että se on selvää hommaa. Ei ollut enää paljon kiinnostusta sitten mistään muusta

Tutkija: Puhe vaihtui siihen päähdeasiaan kokonaan?

Vanhempi: Niin.

Tutkija: Ja jäi se masennuksen hoito?

Vanhempi: Niin se jäi sit ihan mulle ittelleni, että yritän syödä niitä serotoniineja sitten. (E3)

Monien perheiden kohdalla oli käynyt niin, että joku yhteistyön osapuolista oli kiinnittynyt alkuperäiseen työn kohteeseen, kun muut olivat jo täsmentäneet tai muuttaneet työn kohdetta toiseksi. Kaikilla perheillä alkuperäinen tarve (tai huoli) oli muuttunut: lisääntynyt, vähentynyt tai vaihtunut kokonaan toiseksi. Tarvetta

muutokselle oli kaikissa perheissä, mutta tarve näytti olevan säännönmukaisesti vaihtuva. Muuttuvasta kohteesta huolimatta tarvetta ei välttämättä päivitetty ja sovittu avoimesti yhdessä eivätkä muutokset useinkaan perustuneet tilanteen yhteiseen arviointiin. Osapuolilla ei ollut samaa tietoa tavoitteesta ja näin ollen oli olemassa riski etäännyä yhteistyöstä sen epäselvyyden vuoksi. Perheellä saattoi olla useita muutostarpeita, eikä aina ollut ihan selvää, mihin niistä yhteistyö kohdentui.

Vanhemmat, lapset ja viranomaiset miettivät samaa kysymystä: Onko tarpeen pyytää jotakuta muuta mukaan ratkomaan ongelmaa? Kaikilla oma tietämys, taidot ja osaaminen saavuttivat jossain kohtaa rajansa. Jos halu muutokseen oli olemassa, yhteistyötä tuki ajatus avun tarpeesta muutoksen aikaansaamiseksi tai huolen pienentämiseksi. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat tutkimushetkellä kaikki valmiita pyytämään apua tai ottamaan sitä vastaan. Muita pyydettiin apuun ja toivottiin, että yhteistyökumppanit vastaavat yhteistyöpyyntöön. Aina joku oli kuullut tai huomionnut ainakin jonkun perheen huolen ja vastannut siihen.

Vastavuoroista tarpeiden huomioimista oli tapahtunut useamman perheen kohdalla.

Vanhempi: Meillä oli ongelma ja pyysimme apua lastensuojelusta. Poika alkoi ikään kuin liukua pois käsistä. Minä yritin suojella häntä ja hän ei kuunnellut, totellut minua, se vaan ei tahtonut onnistua.

Koulu: Niin, viime syksynä sinulla oli kova huoli pojasta. Sattui kaikenlaista. (M2)

Yhteistyön osapuolet (kuten koulu, psykiatrinen hoitotaho, lastensuojelu tai perhe) eivät aina vastanneet yhteistyökutsuun odotetusti, eikä heillä ollut ajatusta, että tarvitsisivat yhteistyötä selvittääkseen omasta työstään tai tilanteesta. Huolien ja ongelmien ratkaisua saatettiin pitää toisen ongelmana tai työnä eli se rajattiin ulos omaan piiriin kuulumattomana. Lasten ja nuorten psykiatrinen hoito ei ollut edustettuna tutkimuskeskusteluissa, silti siihen suuntaan usein viitattiin. Osallistujat epäilivät psykiatrisen hoidon halukuutta ryhtyä yhteistyöhön, sillä aiemman kokemuksen mukaisesti avunpyyntöihin vastattiin usein kieltävästi. Joissain keskusteluissa lastensuojelulla, mutta useammin vanhemmilla oli toiveita myös koulua kohtaan, että se lähtisi yhteistyöhön ja tunnistaisi muiden huomaaman tarpeen.

Usein kaksi tai kolme osapuolta näki tarpeen yhteistyölle, mutta kolmatta tai neljättä tahoa oli vaikea motivoida yhteiseen työhön. Tämä kertoo integroituneessa

yhteistyössä välttämättömien vastavuoroisuuden ja vastaamisherkkyyden sekä suhteen keston (Loxly 1997, 38) osittaisesta onnistumisesta ja toisaalta myös puutteista. Tutkimuskeskusteluissa, joissa tarve muutokselle ja avulle nähtiin yhdenmukaisesti, oli vastavuoroista tarpeen määrittelyä. Muutoksen ja avun tarpeen kokemuksen näkökulmasta yhteistyö lastensuojelun kontekstissa näyttää pääasiallisesti sosiaalisen vaihdon teorian mukaiselta, jossa osapuolet toimivat vastavuoroisesti, jos siitä on itselle hyötyä. Yhteistoiminnallinen integroitunut työ (Loxleyn 1997) kyseenalaistaa ajatuksen, että jokainen toimija voisi perustella yhteistyöhön osallistumisensa vain omien tarpeiden tai rajausten perusteella. Perheenjäsenillä, lastensuojelulla ja yhteistyökumppaneilla voi olla hyvin perusteltuja näkemyksiä siitä, miksi jotain osapuolta tarvitaan sitoutumaan lapsen ja perheen tueksi.

Yhteisen tiedon tuottaminen

Oikea ja tarpeenmukainen tieto lisäsi sitoutumista yhteistyöhön monella tavalla. Vanhemmat kertoivat tarvitsevänsä tietoa, joka auttaa heitä olemaan hyviä vanhempia, ymmärtämään yhteistyökumppaneiden toimia, itseään sekä lasta. Yhteistyökumppanit ja lastensuojelu tarvitsivat tietoa toisiltaan ja perheiltä, jotta saattoivat ylipäättään toimia. Tiedonkulkua kuvattiin monessa tutkimuskeskustelussa mutkattomaksi, kuten seuraavassa:

Lastensuojelu: Musta on ollu tosi hyvä se, että koululta on ollu yhteydessä heti, jos on ollu sellasta huolta, et se on ollut kyllä hyvä. Tiedon kulku on ollut...

Koulu: On ollut aika mutkatonta.

Lastensuojelu: On ollut mutkatonta.

Vanhempi: Joo, kyllä. (M1)

Yhteistyökumppaneilla oli useasti toiveita lastensuojelulle ja ne koskivat avoimempaa tiedonvaihtoa. Toisinaan lastensuojelun työntekijät eivät tulleet ajatelleeksi, miten asiakas voisi hyötyä avoimemmasta yhteistyöstä esimerkiksi päivähoidon kanssa. Useasti osapuolten tiedonkulussa oli myös ongelmia, joiden vuoksi vanhemmat saattoivat tarvita tiedon välittäjäksi, varmistajaksi tai vahvistajaksi lastensuojelua, kuten seuraavassa aineistolainauksessa.

Vanhempi: On tarvittu apua siihen, että tieto kulkisi, ettei olisi rikkinäisen puhelimen efektiä. (M4)

Osapuolet eivät aina tiedä, mitä apua toiselta voi saada tai joutuvat toimimaan virheelliseen tietoon perustuvien käsitysten varassa. Kuitenkin yhteistyön tekeminen ja yhteinen näkökulma vaativat osapuolten kesken jaettua tietoa tavoitteesta, tehdyistä sopimuksista, yhteistyön muista osapuolista ja turvasuunnitelmista. Niitä arvostettiin ja haluttiin oman tekemisen tueksi.

Yhteistyökumppanit toivoivat hyvää tiedonvaihtoa erityisesti lastensuojelun kanssa kokonaiskuvan saamiseksi. Tässä ei ollut eroa siinä, oliko yhteistyö ollut tiivistä vai harvoin tapahtuvaa. Jos yhteistyö oli ollut tiivistä, yhdessä rakennetun kokonaiskuvan merkitystä korostettiin oman työn tekemisen kannalta. Hyvin kulkevaa tietoa kiiteltiin niissä tutkimuskeskusteluissa, joissa yhteistyön taustalla oli ollut useita tapaamisia.

Koulu: Tää kaikki tieto kulkee hirveen hyvin ja aina on saatu vanhemmilta lupa olla yhteydessä sosiaalityöntekijöihin ja kaikkeen. Meillä ei kyllä sellaisessa ole ollut mitään ongelmia. (K3)

Jos yhteyttä oli pidetty harvoin tai olemattomasti, yhteistyökumppaneilla oli vahva viesti kokonaiskuvan tarpeesta ja viesti osoitettiin toiveena lastensuojelulle. Kokonaiskuvaa yhteistyökumppanit tarvitsivat voidakseen itse toimia omassa työssään ja huomioida perheenjäsenten tarpeet paremmin. Kokonaiskuvaa ei syntynyt, ellei sitä päästy edes hetkittäin rakentamaan yhdessä. Sekä perheet että viranomaiset toivat esille kokonaisuuden näkemisen tärkeyden. Se tuli esille sekä sellaisissa tutkimuskeskusteluissa, joissa kokonaiskuva ja myönteiset puolet olivat vahvasti esillä että niissä, missä kokonaiskuvaa ei kaikilla osallisilla ollut ja sitä kaivattiin. Yhteistä näkemystä ei synny, ellei ole yhteistä tekemistä.

*Päiväkoti: Itse ehkä oisin kaivannu sitä semmoista yhteistä, jotain yhteisiä palavereja tai jotain sellaista lastensuojelun kannalta, et ei ois ihan omissa loosseissaan, vaan et ois jotain semmosta yhteistä näkökulmaa asioihin.
Lastensuojelu: Sitte tää yhteistyö, niin eihän meil päivähoidon kans oo niin ollu. (V1)*

Tietoa pitää siis antaa, toisaalta sitä myös haluttiin rajata. Tiedon näkökulmasta yhteistyösuhde oli erilainen eri kumppaneiden kanssa. Kaikkea huolta ei haluttu jakaa kaikkien kanssa yhtä tarkasti. Esimerkiksi vanhemmat halusivat pitää kasvatuskysymyksiin ja oppimiseen liittyviä asioita perheen ja päiväkodin, tai

perheen ja koulun asiana, eikä lastensuojelun työntekijöiden osallistumista kaikkien asioiden tarkempaan käsittelyyn pidetty järkevänä. Myös lastensuojelulla ja vanhemmilla oli asioita, joita ei jaettu kaikkien yhteistyökumppaneiden kanssa tarkasti, vaan vain yleismainiten teema (kuten tukiperhe, päihteiden käyttö, sijaishuollon kysymykset). Osapuolet näkivät hyvänä, että tarkempi tieto jaetaan vain joidenkin kanssa. Ongelmallisina pidettiin tilanteita, joissa teeman takana oleva tavoite ei ollut eri osapuolilla edes yleisellä tasolla tiedossa.

Päivähoito näytti olevan tiiviisti mukana perheiden elämässä. Silti perheet eivät aina olleet osanneet pyytää vanhempiana oloon apua päivähoidolta, eikä päivähoito osannut lähestyä vanhempia. Huolta ei puolin ja toisin otettu puheeksi, tukea ei pyydetty eikä tarjottu, vaikka perhe ja päivähoito olisivat olleet siihen oikeastaan aivan valmiita, jos vain olisi tullut puheeksi. Päivähoidolla ja koululla oli paljon tietoa perheen tilanteesta, jota ei hyödynnetty yhteistyössä. Mitä tiiviimpi yhteistyö oli yhteistyökumppaneiden ja lastensuojelun kanssa, sitä paremmin tietoa hydynnettiin. Silloin yhteistyökumppani oli todennäköisemmin tiiviissä yhteistyössä myös perheen kanssa.

Yhteinen tieto sitouttaa vahvasti yhteiseen työhön. Jaettu tai yhdessä tuotettu tieto kasvattaa luottamusta. Pelkkää tiedon vaihtoa ei pidetty yhtä hyvänä kuin yhteisesti keskustellen yhteistä näkökulmaa hakevaa tiedonmuodostuksen tapaa. Jos osapuolilla oli voimakas tarve rajata tietoa vain joillekin, oli olemassa riski jonkun oleelliseksi paljastuvan jäämisestä katveeseen, toisaalta tiedon rajaamisen tarve oli realiteetti. Jaettuun tiedonmuodostustapaan mahtui myös rajaavia käytäntöjä. Tiedon rajaamisen perustelut olivat ymmärrettäviä, mutta kertoivat myös Loxleyn (1997) systeemisen mallin mukaisesta yhteistyöstä, jossa toimijat ovat erillisinä toimijoina systeemissä. Yhteisesti tuotettu tieto kertoo integroituneesta työstä, johon liittyy tutkimuskeskustelujen mukaan vastavuoroisuutta, vastaamisherkkyyttä ja todennäköisyys jatkuvasta suhteesta.

Yhteisten tavoitteiden ja keinojen löytäminen

Mikäli perheellä, lastensuojelulla ja yhteistyökumppanilla oli selkeästi sama tavoite, se lisäsi sitoutumista yhteistyöhön. Toisaalta tavoitteen ei tarvinnut olla täysin sama,

osittain yhteinen tavoite näytti riittävän sitoutumisen vahvistamiseen. Yhteistä ongelmaa yhteinen tavoite ei välttämättä tarkoittanut, mutta joskus sitäkin. Vanhemman näkökulmasta yhteinen näkemys ongelmasta tai tavoitteesta sitoutti yhteistyöhön.

Vanhempi: Pähderiippuvuus oli meidän yhteinen ongelma, eikä vaan mun. Eikä mua syyllistetty. (V4)

Vastaavasti ristiriitaiset tai eri suuntiin vievät tavoitteet vähensivät sitoutumista ja yhteisymmärryksen tunnetta. On mahdollista, että jos perheenjäsenet (käytännössä vanhemmat) eivät näe samaa huolta kuin viranomaiset, perhe voi silti käyttää palveluita ilman sitoutumista muutokseen. Toisaalta perhettä saatettiin vaatia ottamaan palvelu vastaan, vaikka tavoite ei ollut kovin selvä ja yhteinen. Näin oli käynyt useammalle tutkimukseen osallistuneelle perheelle jossain vaiheessa yhteistyön tekemistä. Vielä useammin tilanne oli sellainen, että perhe yritti saada viranomaiset ymmärtämään omaa näkökulmansa ja liittymään yhteistyöhön ja ymmärtämään vanhempien tavoitteen. Apua ei ollut aina mahdollista saada juuri siihen, mitä perhe halusi, jos viranomaiset olivat nähneet tärkeämpänä työn kohteena jonkun muu tarpeen. Lastensuojelulla ja yhteistyökumppanilla saattoi olla epäselvyys tai selkeä erimielisyys työn kohteesta. Mikäli yhteistyö ei kohdentunut toivotusti, oltiin tyytymättömiä, ja se vaikutti sitoutumiseen negatiivisesti.

Erimielisyystilanteissa lastensuojelu oli harvoin yksin tavoitteensa kanssa. Yleensä joko vanhemmat tai yhteistyökumppanit olivat samaa mieltä lastensuojelun kanssa tavoitteesta ja yrittivät saada kolmannen osapuolen mukaan. Tämä saattoi joissain tapauksissa tarkoittaa sitä, että viranomaiset olivat samaa mieltä ja perhe oli oman tavoitteensa kanssa yksin. Yhteiseksi koetun tavoitteen taustalta löytyi yhteisiä keskusteluja. Yhteistyön keinoista mutkatonta yhteydenpitoa ja asioiden käsittelyä pidettiin tärkeänä.

*Vanhempi: On ollut helpompi, et jos on ollu vaikka jotain ongelmaa jossain asiassa, niin sitte on voinu keskustella siitä silleen yhdessä. Et ei silleen, et mä vaik kävisin päiväkodilla yksin ja sit ois erikseen niin ku teijän (koulu ja lastensuojelu) kans tapaamisia. Ei tarvi juosta kymmeneen kertaan eri ihmisten kanssa asioimassa erikseen vaan voi niinku tosissaan kokoontua sen saman pöydän ääreen.
Koulu: On aina helpompi ku tiedetään kaikki toisemme. On luontevampaa jotenkin sitten. (M1)*

Vanhempi: Pitäis olla ehkä vielä enempi matalan kynnyksen yhteydenottoa, koska musta tuntuu, että Kristan tilanteet on täs vuosien varrella eläny aika paljon. (V2)

Kaikissa keskusteluissa puhuttiin erilaisista tukitoimikokemuksista. Silloin, kun tukitoimet oli koettu toimiviksi, olivat ne yleensä yhdessä ja avoimesti keskustellen sovittuja ja niistä oli ollut vanhemmalle välittömästi apua.

Vanhempi: Yhteistyö lastensuojelun kans on ollut ihan hyvää, ett miehän oon ollut lapsien kans perhekuntoutuksessa. Mie oon ollu Koivulan perhekuntoutukses lapsien kans. Sairaalasta oisko ollu se idea sitten Katajan perhekuntoutukseen. Päiväkoti: Se yhdessä keskusteleminen on ollu kyl hyvin avointa. Vanhempi: Niin on, niin on. Mie olen miun sairaudest kyl kertonu ihan avoimesti alusta lähtien ku se on diagnosoitu. (V2)

Auttamisen keinot aiheuttivat yhteistyössä useasti myös ristivetoa. Vaikka oltiin yhtä mieltä siitä, mitä tavoiteltiin, niin samaa mieltä ei välttämättä oltu keinoista. Tapa auttaa ei usein ollut se, joka vei kaikkien mielestä kohti yhteistä tavoitetta.

Esimerkiksi perhetyö ei välttämättä saanut lasta kouluun, psykiatrinen apu ei auttanut lapsen mielen ongelmiin tai päihdetyö ei ollut sellaista jota vanhempi koki tarvitsevansa. Perheiden toiveet keinoista olivat usein hyvin käytännönläheisiä. He toivoivat neuvoja kasvatuspulmiin tai palautetta omasta toiminnasta ja sitä toivottiin päivähoidosta tai koulusta, jossa lapsi tunnettiin ja jonka vanhempi koki luontevana paikkana jakaa kasvatuskumppanuutta. Päiväkodin ja koulun työntekijät toivat esiin, että he eivät osaa ottaa asioita puheeksi vanhempien kanssa tai eivät koe sitä omaksi tehtäväkseen.

Joissain tilanteissa vanhempi saattoi kokea tavoitteet tai keinot täysin itselle sopimattomina, mutta silti niihin yritettiin taivutella. Tämä näyttää yhteistyön systeemiteoreettisena, jossa osapuolet ovat hyvin erillisiä ja yrittävät vaikuttaa toiseen osapuoleen puhtaasti omasta lähtökohdastaan. Tämä saattaa tuoda myös suhteissa olevan vallan, kuten kontrollin, näkyväksi.

Vanhempi: Siihen mä en mene. Mä koin sen erittäin huonona. Niit puheenvuoroja jaettiin niil kolmel neljälle siel koko ajan, et sitte siel jäi ihan kuunteluoppilaaks, mikä ärsytti mua aivan tavattomasti. Sit mua ärsytti se puhallutus siellä, et kun siin on ain alussa se puhallutus. Tämmöstä typerää kontrollii, koska siin on kuitenkin omast halust kysymys. En ole sitoutunu tommoseen kontrolliryhmään, en todellakaan. Ja jos ei mun sana riitä täällä, niin se on sit so sorry. (E2)

Vanhempi: Mut aluks oli niin vaikeeta, niin sitä ajatteli, et täytyy nyt ainaki selvitä tuon seuraavan tapaamisen yli. Ja sitten sovittiin seuraava tapaaminen ja taas piti ajatella. Ja

varmaan puol vuotta meni ainakin silleen, et mä vaan odotin, et koska se loppuis suunnilleen. Oli pakko käydä sen takii hirveesti ryhmissä, et ois pystynyt oleen raittiina ees sen aikaa kun te kävitte siinä, niin sitte alko tarttua se raittius itseenki lopullisesti. Mut kyl mä koen, että tehtiin yhteistyötä eikä syyllistetty mua, vaan kuunneltiin isää ja äitiä yhtälailla. (V4)

Yhteistyöhön sisältyvään kontrolliin suhtauduttiin ristiriitaisesti. Kontrolli voi vähentää vanhemman sitoutumista ja luottamusta. Tietynlainen kontrolli myös kannusti muutokseen. Lastensuojelussa herätti luottamusta se, että vanhemmat kertoivat avoimesti ja rehellisesti ongelmistaan. Hyvänä pidetty yhteistyön tiheys vaihteli tiivistä harvempaan tapaamiseen. Hyvä tapaamistiheys oli yhteydessä tarpeeseen ja tilanteeseen. Yhteiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi sitouttivat osapuolia ja lisäsivät luottamusta kumppaneiden välillä.

Yhteistoiminnassa tavoitteen määrittely vaatii vastavuoroisuutta osapuolten kesken, johon viitattiin useissa keskusteluissa. Silti tavoitteet näyttivät enemmän erillisiltä, joita mahdollisesti sovitettiin yhteen. Tavoitteiden ja keinojen löytämisen prosessit näyttivät lastensuojelun monitoimijaisen yhteistyön useammin systeemiteorian mukaisena kuin yhteistoiminnallisena toimintana (ks. Loxley 1997, 34–35). Tavoitteita muodostettiin myös yhdessä, mutta niitä ei välttämättä päivitetty tilanteiden tai osapuolien muuttuessa. Monitoimijaisen yhteistyön tavoitteen ja keinojen määrittelystä puuttui useasti vastavuoroisuutta, vastaamisherkkyttä ja luottamusta suhteen kestosta.

Vuorovaikutuksen tapojen hyväksyminen

Yhteistyöhön sitoutumista lisäsi arvostava ja kunnioittava vuorovaikutus. Jos vuorovaikutus koettiin huonona, se heikensi luottamukseen edellytyksiä ja sitoutumista.

Vanhempi: Se mikä on nyt näis kaikis yhteistyökuviois, mitä mä haluisin korostaa, tai minkä mä näkisin tärkeeks asiakkaana, et mua kuunnellaan ja mua uskotaan. Just nyt mulla tuli mieleen se siitä, kun se neuvottelu oli sen takii muun muas niin ahdistava, et mua oltiin väkisin tunkemas sin psykiatrian polille. Ja mä sanoin monta kertaa sen keskustelun aikana, et mä en haluu sinne. Ja sitä jakesettiin jankuttaa puoltoista tuntii. Niin sitä mä toivoisin, et kunnioitettas ja kuultais sen asiakkaan mielipidettä, et se tuntee ittes kuitenkin parhaiten ja on eläny ittes kans kauimmin. (E2)

Vanhempi: Oikeesti Oonan kohdalla, kaikki neuvottelut ja muut ei oo menny Pähkinän peruskoulussa ihan kaikkien sääntöjen mukaan. Neuvotteluissa on tietynlainen ilmapiiri. Se on ollu hirveen negatiivinen, varsinkin Oonan kohdalla, joka meinas siirtyä Kiralle, mutta

se onneks saatiin katkastua sillä kun oli muitakin viranomaisia mukana. Kun mä meen sinne yksinään, niin mun sanaan ei uskota. (K1)

Vuorovaikutuksen tyyli saattoi pahimmillaan muodostaa esteen yhteistyön teolle. Epämiellyttävänä koettu vuorovaikutus nosti kielteisiä tunteita kuten pelkoa, turhautumista ja ärsyntyymistä. Asiakkaan kuuntelun ja kunnioittamisen toive toistui useissa keskusteluissa. Vanhemmat olivat herkkiä yhteistyön vuorovaikutuksen tyyliin. Jos he kokivat sen loukkaavana tai epäsovinnaisena, he halusivat vetäytyä yhteistyöstä ja koko palvelusta tai käyttäytyivät epäkunnioittavasti itsekin. Sen sijaan tutkimuskeskustelujen kaikki osapuolet arvostivat kuuntelua, avoimuutta ja kunnioittavaa puhetyyliä, sillä se lisäsi luottamusta.

Pääsääntöisesti vanhemmat, lastensuojelun työntekijät ja yhteistyökumppanit olivat kriittisistä huomioistaan huolimatta tyytyväisiä toistensa toimintaan ja antoivat hyvää palautetta toisilleen.

Lastensuojelu: Tässä on toimittu avoimena sekä perhe että lastensuojelu että koulu, kaikki ollaan saatu puhua niin kun asiat on, ei ole tarvinnut kaunistella tai hienostella tai salata mitään. On Teppiksen edun mukaisesti ajateltu ja sen mukaisesti työskennelty. (K2)

Mielipiteiden kuunteleminen ja niiden huomioon ottaminen ovat lisänneet luottamusta, samoin käytännön tilanteissa tunnetasolla tueksi asettuminen. Myönteinen palaute vahvisti sitoutumista. Osalliset kehuivat tutkimuskeskusteluissa toisensa panostusta, yhteistyössä olon tapaa, avoimuutta, luottamusta, hyvää tiedonkulkua, hyvää yhteydenpitoa tai sitä, mitä oli saatu lapsen hyväksi aikaan. Nämä kaikki kertoivat integroituneen yhteistyön edellytyksistä ja kääntäen siitä, minkä puute saattoi muodostua esteeksi yhteistyölle.

Vanhempi: Silloin kun me oltiin Einokodissa, niin silloin mä koin ne silleen, että mua ei oikeestaan kuunneltu niin paljoa. Mutta nyt kun me ollaan Josmiinassa, niin nyt se on sitten... ne palaverit on erilaisia, että mua on otettu huomioon, mun sana ja sitten mun toiveet ja kaikki tämmöset, että on kuunneltu ihan selkeästi. Siinä on sitä luottamusta tullut sitten jollain tavalla enemmän. (V3)

Tutkimuskeskusteluihin osallistuneet antoivat palautetta toisilleen. Myönteinen palaute oli suoraa palautetta sitoutumisesta yhteistyöhön kaikille osallisille ja toimi samalla yhteistyön vahvistajana. ”Myönteinen kehä” lähti liikkeelle, kun kehuittiin jotakuta panostamisesta alkuperäisen ongelman ratkomiseen ja siihen liittyvän

yhteistyöhön tekemiseen. Palautetta annettiin asioista, jotka sujuivat ja jotka osapuolet näkivät voimavaroina. Rehellisyys, avoimuus ja positiivisten asioiden huomaaminen ja niiden palauttaminen perheelle olivat yhteydessä toisiinsa. Useassa tutkimuskeskustelussa todettu vuorovaikutuksen avoimuus kertoo yhteistoiminnan teorian mukaisesta vastavuoroisesta toiminnasta, joka ”avartaa tulevaisuuden varjoa” (ks, Loxley 1997, 38). Integroituneen yhteistoiminnan näkökulmasta vuorovaikutuksen tapoja haettiin vastavuoroisesti siinä toisinaan onnistuen. Mitä enemmän yhteistyö oli sisältänyt monitoimijaisia tapaamisia, sitä paremmin osapuolet olivat löytäneet heille yhteisesti sopiva vuorovaikutuksen tapoja.

Yhteistyöstä hyötyminen

Kaikki osalliset hakivat yhteistyöstä hyötyä, mikä voidaan nähdä Loxleyn (1997) sosiaalisen vaihdon teorian toteutumisenä. Yhteistyön hyödyiksi koettiin se, että ei tarvitse tehdä kaikkea yksin, muut voivat auttaa ja tukea omaa tehtävää. Yhdessä saatiin aikaan enemmän kuin yksin. Apua tuli ainakin ammattilaisen havaitsemaan huoleen tai ongelmaan. Tärkeänä hyötynä mainittiin myös tiedonkulku. Käytännöllisinä hyötyinä vanhemmat arvostivat huolen jakamista ja neuvojen saamista tai jos yhteistyöllä oli saatu vaikutettua pääongelmiin eli esimerkiksi lapsen koulunkäyntiin tai psyykkiseen hyvinvointiin.

Vanhempi: Mut jos on mitä tahansa, niin pystyy käymään niitä läpi. Jos tulee jotain ongelmaa, niin pystyy vaikka soittamaan tai laittamaan viestiä, et on joku ongelma. Mitä olen joillekin läheisillekin puhunu, niin pelkkää hyvää. (M1)

Vanhempi: No tästä tarhasta mul ei oo ku pelkkää positiivista ja sitä mä oon hehkuttanut täällä. Tää kumpuaa oikein asiakkaille se yhteishenki. Jos ei oltais täällä, niin mä oisin paljon huonommassa kunnos, kuin mitä mä oon nyt. Et kyl sil on vaikutus. Tää on niin hyvä tarha ja tänne on kiva tulla. (V1)

Yhteistyökumppaneille yhteistyön tekemisen hyödyistä tärkein ja eniten mainittu oli tiedon jakaminen, saaminen ja yhdessä kokoaminen. Tietoon liittyvät toiveet osoitettiin usein lastensuojelulle ja toisaalta kaikille. Tiedolla viitattiin asioihin, jotka olivat jo jonkun tiedossa ja toisaalta yhteiseen tietokokonaisuuteen, jotka saatiin aikaan vain liittämällä kaikkien tiedot yhteen.

Tietoa tarvittiin päiväkodissa, jotta voitiin luottaa siihen, että perheellä oli tukea saatavilla. Varhaiskasvatus arvioi myös, että heillä oli usein sellaista tietoa lapsen tilanteesta ja vanhemman tuen tarpeista, jotka olisivat lastensuojelussa tarpeellisia. Syystä tai toisesta tietoa ei ollut tullut jaettua eikä hyödynnettyä. Vanhempien mielestä tärkeimpiä yhteistyön hyötyjä olivat käytäntöön ja arkeen liittyvä apu. Käytännön hyödyllä viitattiin arkipäiväisiin tilanteisiin lapsen kanssa, omaan ja lapsen toimintaan liittyvissä erilaisissa ratkaisuissa sekä myös lapsen ja vanhemman hyvinvoinnin selvään paranemiseen.

Ne osalliset, jotka eivät kokeneet saavansa yhteistyöstä hyötyä, olivat myös sitoutumisessaan epävarmoja. Toisinaan hyöty oli osittaista tai kohdistui ohi vanhemman ja/tai lapsen kokeman tarpeen. Yhteen perheeseen liittyi aina useiden tahojen useampia muutostarpeita samanaikaisesti ja oli mahdollista, että se hyöty, jota joku perheenjäsen eniten odotti, jäi saamatta. Jos hyöty oli osittaista tai tavoite epäselvä, hyödyn arvioiminen oli hankalaa. Vaikka apu oli koettu hyvänä, vaikutukset eivät välttämättä olleet juuri sitä, mitä tavoitteisiin on kirjattu.

T: Onko päihdepalvelulla ollut vaikutusta?

Vanhempi: (Naurahdus) Ei. Mut on se ollut tärkeätä, en mä tiedä. Jos mun tavote oli täys raittius, niin sittehän se tietetään jo. Ei olla semmoseen päästy. (E3, V)

Vanhempi: Ei sil ollut vaikutuksia, kun oltiin eri mieltä asioista niin oltiin eri mieltä. (E1)

Kaikille osapuolille oli tärkeää, että yhteistyöstä olisi hyötyä. Koska ammattilaiset huolehtivat yhteistyöstä, joskus heidän hyötynäkökulmansa oli vahvemmin esillä kuin perheen saama hyöty. Vanhempien kokema luottamus voidaan itsessään kokea yhteistyön hyödyksi, jota tavoitellaan.

Vanhempi: Tomo haluaisi olla nyt tässä koulussa eikä enää vaihtaa yhtään. Tomolla on sellaset opettajat, että mä oon kaukaa tuntenu, että mä voin luottaa. Tomokin voi ensimmäistä kertaa kouluhistoriansa aikana niin kun luottaa opettajiin ja tuntuu semmonen hyvä ote. (K3)

Luottamus voi siis olla keino saada muutosta tai se voi olla yhteistyön tavoite.

Yhteistyön hyötyjä arvioitiin ja kuvattiin yhteisten tapaamisten seurauksina, mutta joskus koettua hyötyä (tai hyödyttömyys) kuvattiin pitkän työskentelyn seurauksena. Koettu hyöty sitoutti yhteistyöhön ja toimi todisteena yhteistyön tarpeesta. Hyöty määriteltiin osittain oman toiminnan lähtökohdasta, joka viittaa sosiaalisen vaihdon

teorian mukaiseen työskentelyyn, mutta useasti myös lapsen ja koko perheen saaman hyödyn näkökulmasta, joka viittaa yhteistoiminnallisempaan työtapaan.

Hyödyn kohdalla tuli selkeämmin esiin yhteistoiminnan ehtojen (vastavuoroisuus, suhteen jatkumisen todennäköisyys ja sekä vastaamisherkyys) merkitys hyödyn toteutumisen kokemukselle. Mitä enemmän oli koettu hyötyä monitoimijaisesta yhteistyöstä, sitä varmemmin taustalta löytyi todennäköisyyttä suhteen jatkolle, vastavuoroisuutta ja osapuolten vastaamisherkyyttä. Hyötyyn tai hyödyttömyyteen liittyvä huomio on, että se voi tulla esille vain, jos sitä arvioidaan. Osallistuneiden perheiden kanssa yhteistyön hyötyä ei ollut aiemmin arvioitu yhdessä.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Luottamusta luovien ulottuvuuksien kehä

Monitoimijainen yhteistyö lastensuojelussa rakentuu vaihtelevasti systeemisen, sosiaalisen vaihdon ja yhteistoiminnallisen teorioiden mukaisesti. Pääsääntöisesti ideaalina pidetään yhteistoiminnan teorian mukaista tapaa rakentaa yhteistyö, johon pyritään ja usein myös päästään. Monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen lastensuojelussa liittyy vahvasti luottamuksen kokemuksen ja sen mahdollistamaan sitoutumiseen. Sitoutuminen yhteistyöhön tihentyy, todentuu ja lopulta rakentuu yhteisen tekemisen ulottuvuuksina. Edellä esitetyt viisi luottamuksen syntyyn monitoimijaisessa lastensuojelun yhteistyössä vaikuttavaa ulottuvuutta muodostavat luottamusta luovan kehän (kuvio 1), joka kuvaa koko yhteistyön rakentumista. Ulottuvuudet eivät muodosta selkeästi eteneviä vaiheita, vaan pikemminkin ne vaikuttavat jatkuvasti ja toistuvasti ja näin todentavat yhteistyöhön sitoutumisen tai tuovat esiin siinä koetut riskit.

Näissä ulottuvuuksissa tulkitsen myönteisten kokemusten kertovan sitoutumisesta, joka lisää luottamusta. Kielteiset kokemukset näiden ulottuvuuksien ympärillä kertovat riskistä luottamuksen synnylle. Sitoutumisen ulottuvuuksissa on mahdollisuus liittyä toisiin työskentelyn osapuoliin ja syventää yhteistyösuhdetta yhteisesti hyväksytyillä tavoilla. Jos sitoutumista tapahtuu suurimmassa osassa

ulottuvuuksissa, luottamuksen kehä on yhteistyön kannalta riittävä. Jos sitoutuminen epäonnistuu useassa liittymisen kohdassa, se on riski luottamuksen synnylle ja yhteistyön onnistumiselle.

Kuvio 1. Sitoutumisen ulottuvuudet luottamusta luovalla kehällä

Monitoimijaisessa yhteistyössä koettu suurin riski on, jos joku osapuolista ei näe tai koe tarvetta muutokselle, eikä tarvitse toisten apua tai yhteistyötä. Tällöin yhteistyöhön ei liitytä, ei jaeta tietoa eikä ainakaan haluta rakentaa sitä yhdessä. Riskiin liittyy myös tavoitteen epäselvyys tai koettu keinojen tai taitojen puute. Riski yhteistyön onnistumiselle on myös se, jos vuorovaikutus koetaan tylynä ja yhdessä tekeminen hyödyttömänä. Sitoutuminen näyttäytyy näiden vastakohtana: osapuolet näkevät tarpeen muutokselle ja avulle, haluavat tietoa ja saavat sitä, saavat yhteistyössä koottua omat ja muiden keinot ja taidot vanhempien tai lapsen tueksi, hyväksyvät vuorovaikutuksen tavan ja yhteistyöstä oli nähtävissä tai koettavissa hyötyä. Lohdullista on, että vaikka osapuolet kertoivat monista yhteistyön riskeistä ja omasta tai jonkun toisen aiemmasta sitoutumattomuudesta, he olivat saattaneet silti aikaansaada luottamuksellisen suhteen myöhemmin. Luottamusta luovaa kehää vahvistavat osapuolten vastavuoroisuus, suhteen keston todennäköisyys sekä vastaamisherkkyyks (ks. Loxley 1997, 38).

Tutkimus toi esiin yhteistyöhön sitoutumista edistäviä mekanismeja ja toisaalta sitoutumista estäviä tekijöitä. Asiakkaiden joutuminen negatiivisuusloukkuun (Simpura 1993, 40; Pohjola 2010, 37) ja ammattilaisten tuottama ongelmakieli (Pohjola 2010, 37) sekä asiakkaiden toimijuuden näkeminen kielteisessä valossa, luo kielteistä kierrettä suhteeseen. Sen syntyä ja vaikutusta ei ammattilainen välttämättä edes huomaa. Asiakkaan kannalta hänen näkemystensä ja lähtökohtiensa huomioiminen tai ohittaminen on kuitenkin tuntuva. Tulosten mukaan kielteinen kieli ja arvostuksen tai kunnioituksen puute on osa ongelmakielen tai negatiivisuusloukun syntyä, joka estää yhteistyöhön sitoutumisen. Myös asiakkaiden mahdollisesti kokema häpeä omasta tilanteestaan saattaa olla estämässä sitoutumista ja luottamuksen syntyä. Keskeistä on luottamus siihen, että yhteisesti pyritään asiakkaan hyvään ja suhteessa ei tehdä mitään osapuolia loukkaavaa (Särkelä 2001, 34). Arvostava, kunnioittava, vahvuudet ja ongelmat tasapuolisesti tunnistava dialogi tukee kaikkien osapuolten sitoutumista, luottamusta luovaa kehää ja integroitunutta yhteistyötä. Monitoimijainen yhteistyö lastensuojelussa on yhteistoimintaa, jos työntekijät arvostavat ja kunnioittavat perhettä, vanhemmat ovat avoimia ja luottavat ammattilaiskumppaneihin ja jos tietoa muodostetaan yhdessä.

Luottamus suhteessa ja suhteiden verkostossa

Tulosten perusteella lastensuojelussa tehtävä yhteistyö sisältää systeemiteorian, sosiaalisen vaihdon ja yhteistoiminnan piirteitä (ks. Loxley 1997, 34–40).

Yhteistoiminnallisessa suhdeverkostossa ilmeni osapuolten vahva sitoutuminen luottamusta luoviin elementteihin. Monitoimijaisessa yhteistyössä koetut riskit ja sitoutumiset liitän tässä aineistossa ensisijaisesti kahdenvälisiin suhteisiin, joka sopii hyvin yhteen sosiaalityön suhdeperustaisuuden teorian kanssa (Ruch ym. 2010). Perheellä on omat suhteensa lastensuojeluun, päivähoitoon, kouluun, päihdepalveluihin, psykiatriseen hoitoon sekä muihin kumppaneihin ja työ tehdään näissä suhteissa ja suhteiden avulla. Yhtä lailla kullakin yhteistyökumppanilla on kahdenväliset suhteet toisiin osapuoliin. Kukin suhde toimii melko autonomisesti, jolloin osapuolet ovat vain aika ajoin yhteydessä toisiinsa.

Yhteistyösuhteet kuvataan toisin Ritva Kuorilehdon tutkimuksessa (2014) sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Tuon tutkimuksen mukaan moniasiantuntijaisessa

työssä organisaatiot, ammattikunnat ja ammattilaiset ovat ensisijaisesti kiinnittyneet toisiinsa ja toissijaisesti perheeseen (Kuorilehto, 2014, 23–29). Nyt käsillä oleva tutkimus tuo esiin monitoimijaisen lastensuojelun yhteistyön, joka on asiakkaaseen kiinnittynyttä organisaation ja ammattilaisten yhteistyötä. Tässä eri organisaatiot ovat ensisijaisesti eri tavoin ja intensiteetillä kiinnittyneet asiakkaaseen ja toissijaisesti ja vähäisesti toisiinsa. Lastensuojelun toiminnassa ovat yleisempiä rinnakkaiset kahden väliset yhteistyösuhteet kuten perhe ja joku yhteistyökumppani, jolloin monen toimijan yhteistyö on taustalla. Palveluiden rinnakkaiskäyttö (Heino 2009, 199) ei siis välttämättä ole asiakkaiden valinta vaan se on seurausta palveluiden tarjoamisesta rinnakkaisina. Haasteena on lisätä yhteistyötä rinnakkain toimimisesta yhdessä tekemiseen, jotta luottamus osapuolten välillä voi syntyä.

Erilaisista kahdenvälisistä suhteista muodostui perheiden näkökulmasta suhteiden verkosto. Yhdessä monitoimijaisessa verkostossa saattoi olla sitoutumista tukevaa ja estävää yhteistyötä. Hyvin sitoutunut yhteistyö saattoi tarttua ja välittyä, jolloin luottamus siirtyi toiseenkin yhteistyösuhteeseen. Toisaalta jos yhteistyö oli vahingoittunut ja se koettiin riskinä, suhteen korjaaminen tuntui vaikealta ja se vaikutti koko verkostoon. Luottamus korjaantui suhteissa, kun joku osapuolista toimi sitoutumista edistäen luottamusta luovalla kehällä. Vaikka luottamus syntyy pääsääntöisesti kahdenvälisissä suhteissa, sitä voidaan tartuttaa, ylläpitää ja vaalia monen osapuolen yhteistoimintana. Mitä useamman osapuolen välillä on luottamusta, sitä yhteistoiminnallisempaa monitoimijainen yhteistyö voi olla.

Monitoimijainen yhteistyö vaatii luottamusta, ja luottamuksen synty tapahtuu suhteissa ja se on tapauskohtaisesti rakentuvaa. Jo olemassa ollut tieto luottamuksen merkityksestä yksilötyössä pätee myös lastensuojelun monitoimijaiseen yhteistyöhön. Yksilötyössä keskeistä on luottamus siihen, että yhdessä pyritään asiakkaan hyvään ja suhteessa ei tehdä mitään osapuolia loukkaavaa (Särkelä 2001, 34) ja tämä sama lainalaisuus sopii monitoimijaiseen yhteistyöhön sen suhdeperustaisen luonteen vuoksi.

Suhteissa tapahtuva yhteistyön arviointi

Käytäntötutkimuksessa haetaan monitoimijaista ja kollektiivista tiedontuottamisen tapaa, joka toteutui tässä tutkimuksessa tutkimuskeskusteluin. Tutkimuskeskustelu oli tutkimuksen ja käytännön yhteistä toimintaa, joka tuotti moniäänistä tietoa kumpaankin suuntaan. Yhteistyötä arvioitiin muutaman kumppanin kanssa monitoimijaisesti, mutta todellisuudessa yhteistyötoimijoiden joukko oli joka perheellä suurempi. Vaikka monitoimijaisen työn arvioinnissa oli mukana vain osa toimijoista, silti yhteistyön arvioiminen yhdessä oli palkitsevaa. Se toi esille, että eri osapuolilla on perheille ja toisilleen annettavaa, jota ei ehkä ole vielä hyödynnetty. Toiminnasta tuli näin osapuolille hallittua asioiden kokemusten tutkimista (ks. Alhanen 2013, 127). Kriittiset huomiot yhteistyöstä haastoivat osapuolia ymmärtämään yhteisen työn toisin, kuten käytäntötutkimuksessa parhaimmillaan tapahtuukin (Uggerhøj 2014, 4). Tutkimuskeskusteluja voi siis pitää sekä tutkimuksen että käytännön metodina tai välineenä, jossa yhteinen reflektointi toi osallisten kokemukset, näkökulmat ja tarinat yhteistyöstä esille tutkimuksen lisäksi toisilleen. Sen pohjalta oli mahdollista heti selvittää ristiriitoja ja toisaalta suunnitella tulevaa yhteistyötä paremmaksi.

Tutkimuskeskustelun mallia voisi kehittää edelleen kertaluontoisesta keskustelusta suhteita jatkuvammin tukevaan tapaan. Sen lisäksi erityisesti lasten osallisuuden näkökulma kaipaa vahvistusta. Tulevaisuudessa yhteistyö voisi alkaa yhteistyötarpeen arvioinnilla, jonka kuka tahansa asianosainen voi laittaa vireille. Jos lapsinäkökulmainen arviointi puoltaisi yhteistyötä, se voisi toimia yhteistyöhön velvoittavana. Nyt yhteistyöhön ryhdytään jos omassa organisaatiossa niin arvioidaan. Monitoimijaisen yhteistyön suhdeperustaisuus tuo esiin, että luottamus suhteessa on kaksisuuntaista, jolloin kunkin osapuolen on voitava luottaa toiseen. Se edellyttää kultakin osapuolelta luottamusta luovia tekoja. Ammattilaisilla on vastuu siitä, että luottamusta luovan kehän on mahdollista lähteä liikkeelle.

Avoimilla systeemeillä on kyky kytkeytyä ja saada aikaan yhteiskehitystä (Arnkil ym. 2002, 146). Monitoimijainen yhteistyö lastensuojelussa näyttäytyi enimmäkseen tuollaisena avoimena, toisiinsa kytkeytyvänä ja yhteiskehitystä aikaansaavana. Jokainen yhteistyökokemus varastoituu muistiin ja vaikuttaa uusiin

suhdekokemuksiin (Arnkil & Seikkula 2014, 120). Jokainen monitoimijainen tapahtuma on osa osallisten oppimiskokemusta. Tämän tutkimuksen perusteella lastensuojelun monitoimijainen yhteistyö on vielä kohtuullisen matkan päässä integroidusta työstä. Osapuolten toive ja halu edetä yhteistoiminnallisempaan suuntaan sekä suhteissa jo oleva avoimuus vahvistaa uskoa siihen, että lastensuojelun yhteistyö on menossa sitä kohti. Siihen ei tosin riitä pelkästään työntekijöiden ja asiakkaiden halu, vaan yhteistyön kehittämiseen tarvitaan systeemitason muutoksia (Perälä ym. 2012), jotka edellyttävät monitoimijaisen yhteistyön suuntaan johtamista.

Tämä tutkimus ei juuri tuottanut tietoa lapsesta monitoimijaisen yhteistyön osapuolena eikä varsinkaan lapsen omaa näkökulmaa siihen. Kansainvälisten tutkimusten mukaan lapsilla ei juuri ole valtaa eikä vaikutusmahdollisuuksia yhteistyön säätelyyn (Bolin 2014, 1). Bolinin lapsen toimijuuden näkökulmasta tehty moniammatillisen yhteistyön tutkimus kertoo kuitenkin lasten aktiivisesta toimijuudesta. Ruotsalaisten lastensuojelulasten ongelmana oli, että heillä oli auttamissuhteita paljon ja moniin tahoihin, jolloin heidän oli valikoitava työntekijöitä ja luotava omia merkityksiä eri toimijoille valitakseen itselleen sopivat auttajat (Bolin 2014, 14). Liian usean auttavan aikuisen ongelma tuli mieleen tämän tutkimuksen aineistossa muutaman lapsen tilanteessa, jossa yhteistyökumppanit vaihtuivat tiheästi. Enemmän huomiota herätti kuitenkin useassa tutkimuskeskustelussa lasten ja nuorten rooli näkymättömänä ja hiljaisena yhteistyön osapuolena. Tämä kertoo toki tutkimuksesta, mutta myös siitä, miten lapset ovat ylipäättään mukana lastensuojelun yhteistyössä. Keskustelu monitoimijaisesta yhteistyöstä keskittyi vanhempien ja kumppaneiden suhteisiin lapsen kanssa tehtävän yhteistyön jäädessä vähäisille maininnoille. Silti tutkimuksessa tuli esille lapsen omia ja erinomaisia yhteistyösuhteita jonkun yhteistyökumppanin kanssa sekä niiden ilmiselviä puutteita. Lapsikeskeinen lastensuojelu tulee pakottamaan lastensuojelujärjestelmän muutokseen (Pösö ym. 2013, 13), jonka ymmärrän tarkoittavan muutoksia myös lasten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tämän tutkimuksen mukaan yhteistyön integroituneisuus ja lapsikeskeisyys liittyvät yhteen. Eri toimijat valitsevat sitä lapsikeskeisemmän tavan tehdä yhteistyötä, mitä enemmän he ovat yhdessä saaneet miettiä yhteisen työn tapaa ja tavoitteita. Tälle muutokselle on käytännön tarve ja sille tulee antaa mahdollisuus toteutua.

Kirjallisuus

Alhanen Kai (2013) John Deweyn kokemusfilosofia. Helsinki: Gaudeamus.

Arnkil Tom Erik & Seikkula Jaakko (2014) ”Nehän kuunteli meitä!” Dialogeja monissa suhteissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print.

Arnkil Tom, Eriksson Esa & Arnkil Robert (2002) Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Stakes. Raportteja 253. Toinen painos. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Austin Michael, Fisher Mike, Uggerhøj (2015) Helsinki Statement on Social Work Practice Research. Nordic Social Work Research. Volume 4, Supplement 1, s. 7–13. Routledge. Taylor & Francis.

Bolin Anette (2014) Children’s agency in interprofessional collaboration. Nordic Social Work Research. Oxford: Routledge. Published online 22. Jul 2014, 50–66. <http://dx.doi.org/10.1080/2156857X.2014.937829>.

Dewey, John (1999). Pyrkimys varmuuteen: Tutkimus tiedon ja toiminnan suhteesta. Suom. Pentti Määttänen. (The Quest for Certainty: A Study on the Relation between Knowledge and Action, 1929.) Helsinki: Gaudeamus.

Heikkinen Hannu, Rovio Esa, Syrjäjä Leena (toim.) (2006) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heino Tarja (2009) Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Lapsiperheiden hyvinvointi. Lammi–Taskula Johanna, Karvonen Sakari & Ahlsröm Salme (toim.) Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Yliopiston kirjapaino.

Heino Tarja (toim.) (2008) Erityinen lapsuus – erityinen yhteiskunnallinen vastuu. Mitä lastensuojelusta tiedetään ja mitä päätöksentekijän pitäisi siitä tietää? Taustamateriaalia sektoritutkimuksen neuvottelukunnalle. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77377/THL_selvitys1.pdf?sequence=1 viittauspäivä 26.1.2014

Heino, Tarja (2007) Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Työpapereita Nro 30/2007. Helsinki: Stakes.

Heino Tarja (1997) Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijän tuottama määrittäminen lastensuojelun asiakkaaksi. Tutkimuksia 77. Helsinki: Stakes.

Hokkanen Liisa (2010) Empowerment valtaistumisen ja voimaantumisen dialogina. Teoksessa Sosiaalityö ja teoria. Mäntysaari Mikko, Pohjola Anneli & Pösö Tarja (toim.) 315–337. Jyväskylä: PS–kustannus.

Horwath Jan, Morrison Tony (2007) Collaboration and change in children’s services: Critical issues and key ingredients. Child Abuse & Neglect 31 (2007) 55–69. Sheffield: Elsevier.

Isoherranen Kaarina (2012) Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Unigrafia.

Kehrä II hankkeen sivut

http://www.socca.fi/ohje/sisaltoarkistoa/kehra/kehra_ii_vanha/tietoa_hankkeesta_ja_tavoitteet, viitattu 26.11.2013.

Kehrä II verkkoraportti (2013),

<http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra>, viitattu 26.11.2013.

Kildedal Karin (2011) Action research in local authority practice: A path to learning and professional development for work with at-risk families. Julkaisussa Social Work & Social Sciences Review 15(2) s. 38–56. London: Whiting and Birch.

Kivipelto Minna (2008) Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Työpapereita 17/2008. Helsinki: Stakes.

Kuorilehto Ritva (2014) Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Monitahoarviointi Q-metodilla. Oulun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Terveystieteen laitos. D Medica 1239. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis.

Kuure Tapio & Lidman Jukka (toim.) (2013) Yhteisellä työllä parempaa. Opaskirja monialaisen yhteistyön kehittämiseksi nuorten hyvinvointipalveluissa. Opit käyttöön –julkaisu. Oulu: Joutsen Media Oy.

Lakkala Suvi, Kangas Henriikka, Pulju Marja (toim.) (2014) Yhdessä toimimalla kohti hyvinvoivaa koulua. Koulun toimintakulttuurin kehittäminen monitoimijuuden avulla. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Lastensuojelulaki (2007) <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> viittaus 6.1.2015

Linnakangas Ritva, Seppälä Ullamaija, Suikkanen Asko & Lehtoranta Pirjo (2013) Monitoimijuus lapsen perhekuntoutuksessa. Teoksessa Laitinen Merja & Niskala Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino.

Loxley Ann (1997) Collaboration in Health and Welfare. Working with Difference. London: Jessica Kingsley Publishers.

Metsämuuronen Jari (2008) Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. 3. uudistettu painos. Saarijärvi: Gummerus.

Mönkkönen Kaarina (2007) Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Payne Malcom (2000) Teamwork in multiprofessional care. London: Palgrave.

Pekkarinen Elina (2011) Lastensuojelun tieto ja tutkimus – Asiantuntijoiden näkökulma. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,

verkkojulkaisuja 51 & Lapsuudentutkimuksen seura & Lastensuojelun Keskusliitto & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Perälä Marja-Leena, Kanse Outi, Halme Nina, Pitkänen Tuuli, Kuussaari Kristiina, Partanen Airi, Nykänen Sirpa (toim.) (2014) Vanhempi päihdepalveluissa – tuki, osallisuus ja yhteistoiminta. Raportti 21/2014 Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print.

Perälä Marja-Leena, Halme Niina, Nykänen Sirpa (2012) Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. THL:n julkaisuja Opas 19. Tampere: Juvenes Print.

Pohjola Anneli (2010) Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa Asiakkuus sosiaalityössä. Laitinen Merja & Pohjola Anneli (toim.) Helsinki: Gaudeamus.

Poikela Ritva (2010) Asiakassuunnitelma asiakaslähtöistä auttamista tavoitteellistamassa. Kohteen rakentumisen moniääninen menetelmä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2010:5. Helsinki: Yliopistopaino.

Reese Susan & Silove Derrick (2014) Why primary health-care interventions for intimate partner violence do not work. The Lancet. The Lancet <http://ars.els-cdn.com/content/image/B01406736.gif> Volume 384, Issue 9939, 19–25 July 2014, Pages 229. Viittauspäivä 25.7.2014

Pyykönen Riikka (2013) Kehrä II, Asiakasosallisuus monitoimijaisessa yhteistyössä! http://www.socca.fi/files/3375/Kehra_II_loppuraportti_Riikka_Pyykonen.pdf Viittauspäivä 19.2.2015.

Pösö Tarja, Skivenes Marit & Hestbæk Anne-Dorthe (2013) Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states – time for a child centric approach? European Journal of Social Work. Oxford: Routledge.

Ruch Gillian, Turney Danielle & Ward Adrian (toim.) (2010) Relationship-based social work. Getting to the Heart of Practice. London: Jessica Kingsley Publishers.

Ruch Gillian (2005) Reflective Practice in Contemporary Child-care Social Work: The Role of Containment. Oxford: British Journal of Social Work (2005), 1 of 22.

Satka Mirja, Karvinen–Niinikoski Synnöve, Nylund Marianne, Hoikkala Susanna (toim.) (2005) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Helsinki: Helsingin yliopiston Palmenia-kustannus.

Saurama Erja & Julkunen Ilse (2009) Lähestymistapana käytäntötutkimus, 293–314. Teoksessa Sosiaalityö ja teoria. Mäntysaari Mikko, Pohjola Anneli & Pösö Tarja (toim.) Juva: PS-kustannus.

Sosiaalihuoltolaki (2014) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> viittaus 17.11.2015

Särkelä Antti (2001) Välittäminen ammattina. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerrus.

Turtiainen Kati (2012) Possibilities of Trust and Recognition between Refugees and Authorities. Resettlement as a Part of Durable Solutions of Forced Migration. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 451. University of Jyväskylä.

Uggerhøj Lars (2014) Learning from each other: collaboration process in practice research. Nordic Social Work Research. Published online 14. Jul 2014. Oxford: Forsa.

Uggerhøj Lars (2014b) Participation or Marginalization: How Different Perspectives Lead Towards a Democratic Direction, 277–293. Kirjassa Aila-Leena Matthies ja Lars Uggerhøj (2014) Participation, marginalization and welfare services. Concepts, Politics and Practices Across European Countries. Ashgate.

Ward Adrian, Ruch Gillian, Turney Danielle (2010) Introduction. Kirjassa Relationship-based social work. Getting to the Heart of Practice. Ruch Gillian, Turney Danielle & Ward Adrian (toim.) Jessica London: Kingsley Publishers.

Wilén Arja–Tuulikki (2008) Luottamus alueellisen yhteistyön haasteena ja mahdollisuutena. Tapaustutkimus seudullisen palvelun kehittämisestä Kaakkois-Suomessa 2003–2006. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhdyskuntatieteiden laitos. Acta Universitatis Tamperensis 1335. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Virtanen Päivi (1999) Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä.

Liitteet

Liite 1

Perheet ja yhteistyökumppanit tutkimuskeskustelutilanteissa

Tutkimuskeskusteluun osallistuneet	
Perhe	22
äidit	12
isät	4
lapset	5
isoäiti	1
Lastensuojelu	18
sosiaalityöntekijä	12
sosiaalihjaaja	6
Yhteistyökumppani	17
päiväkoti	10
koulu	5
päihdepalvelu	2
tulkki	2
tutkija	11

Taulukko a: Tutkimuskeskusteluihin osallistuneet tahot ja henkilöt

Tutkimusperheitä oli 14, joista osallistui 22 perheenjäsentä (viisi lasta, 12 äitiä, 4 isää, 1 isoäiti). Lastensuojelusta osallistui 18 (12 sosiaalityöntekijää, 6 sosiaalihjaajaa tai perhetyöntekijää) ja yhteistyökumppaneilta 17 työntekijää (5 koulun, 10 päiväkodin ja 2 päihdepalvelun työntekijää). Näiden lisäksi mukana oli 2 tulkkiä ja yhdessätoista keskustelussa tutkija.

LIITE 2 Asiakkaana olevat lapset ja tutkimuskeskusteluun osallistuneet henkilöt

Yhteistyökumppani lastensuojelun lisäksi	Lapset	litteroituja sivuja	Tutkimuskeskustelussa läsnä	Hlö-määrä	Perheen yht.työsuhteiden määrä	Vanhempi pyytänyt apua	Sijointus
M1 koulu	Timo 7v Titta 6v	19	poika, äiti, stt, soso, erit.opettaja, tutkija	6	10	kyllä	0
M2 koulu	Samuel 10v	6	isä, äiti, tulkkii, stt, opettaja, rehtori	6	4	kyllä	0
M3 koulu	Aapo 8v Eero 12v Lauri ?v	3	isoäiti, tulkkii, stt, rehtori	4	7	kyllä	3
M4 koulu	Janina 15v	3	tyttö, isä, äiti, stt	4	5	?	?
V1 päivähoito	Tuulia 4v Senja 6v	40	äiti, stt, pk johtaja, pk opettaja, tutkija	5	7	kyllä	0
V2 päivähoito	Sembo 7v Hassan 5v	24	äiti, stt, pk johtaja, erityisopettaja, omahoitaja, tutkija	6	9	kyllä	
K1 koulu	Kira 11v Noora 14v	37	tyttö, äiti, soso, soso, tutkija, (opettaja kirjallisesti)	5	8	kyllä	1
V3 päivähoito	Patrik 1,5v	40	äiti, stt, pk johtaja, pk opettaja, lastenhoitaja, tutkija	6	7	?	1
E1 päihdepalvelu	Eveliina 16v Riina 13v Miika 6v	29	äiti, stt, päihde soso, tutkija	4	6	ei	3
K2 koulu	Teppis 13v	13	poika, äiti, soso, soso, tutkija	5	11	kyllä	1
K3 koulu	Tomo 15v	25	poika, äiti, stt, erit. opettaja, tutkija	5	18	kyllä	1
V4 päivähoito	Mauri 6v Tauno ?v	35	äiti, isä, stt, pk johtaja, pk opettaja, tutkija	6	9	kyllä	1
E2 päihdepalvelu	Aune 9v Santtu 12v	34	äiti, stt, soso, psykologi, tutkija	5	12	kyllä	0
E3 päihdepalvelu	Kuisma 13v	29	isä, stt ja tutkija	3	9	ei	1
14 kpl	24 lasta Nimet on muutettu	336	5 lasta 12 äitiä 4 isää 1 isoäiti 18 lastensuojelusta (12 stt, 6 soso) 5 koulusta 10 päiväkodista 2 päihdepalveluista 2 tulkkia 11 x tutkija	70 - tutkija 11 krt =59	115	10	12

Lyhenteiden selitykset: stt=sosiaalityöntekijä, soso=sosiaaliohjaaja tai perhetyöntekijä, pk=päiväkoti,

Taulukko b: Asiakkaana olevat lapset ja tutkimuskeskusteluun osallistuneet henkilöt